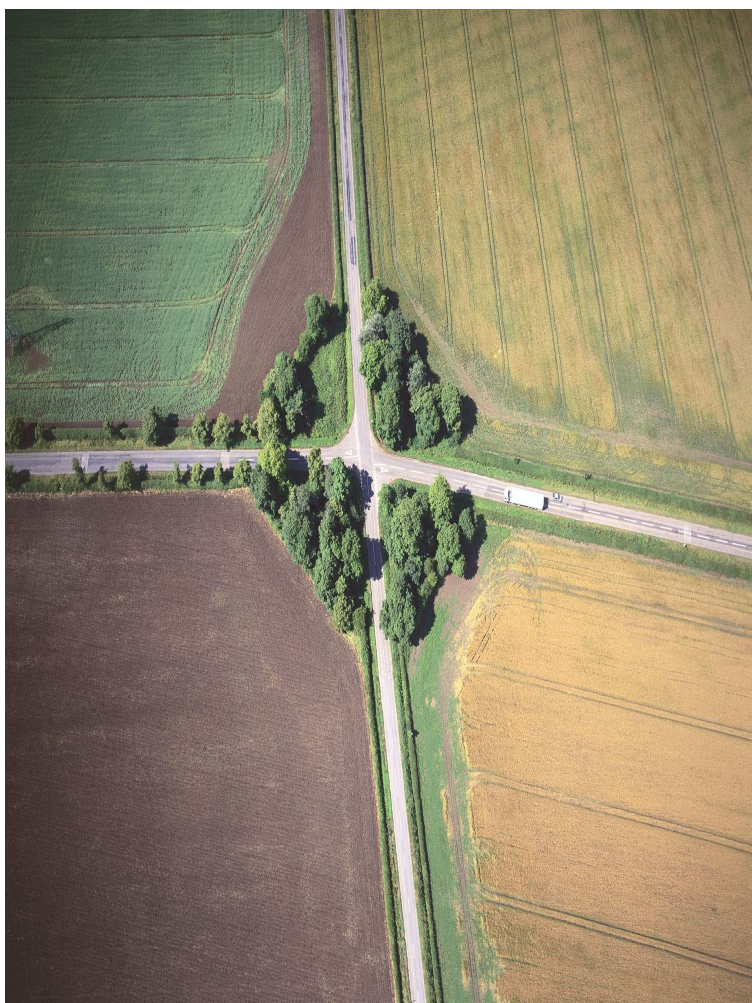

Magyarország célba ér

Az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP) részterületeinek értékelése

ÉRTÉKELÉSI JELENTÉS V2

(2005. november 11-i állapot)

Függelék

2006. február

TARTALOMJEGYZÉK

A	FÜGGELÉK: AZ INTÉZKEDÉSEK RÉSZLETES ÉRTÉKELÉSE	3
A.1	MEZŐGAZDASÁGI BERUHÁZÁSOK TÁMOGATÁSA (1.1.)	3
	Állattenyésztést szolgáló építési beruházások támogatása (1.1.1).....	6
	Növénytermesztést és kertészetet szolgáló építési beruházások támogatása (1.1.2).....	15
	Új erő- és munkagépek, technológiai és informatikai berendezések beszerzésének támogatása (1.1.3).....	23
	Ültetvénytelepítési beruházások támogatása (1.1.4).....	32
	Öntözési beruházások támogatása (1.1.5).....	40
	Meliorációs beruházások támogatása (1.1.6).....	47
A.2	HALÁSZAT (1.3).....	54
A.3	FIATAL GAZDÁLKODÓK INDULÓ TÁMOGATÁSA (1.4)	63
A.4	SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS ÉS ÁTKÉPZÉS TÁMOGATÁSA (1.5).....	71
A.5	A MEZŐGAZDASÁGI TERMÉKEK FELDOLGOZÁSÁNAK ÉS ÉRTÉKESÍTÉSÉNEK FEJLESZTÉSE (2.1).....	78
A.6	VIDÉKI JÖVEDELEMSZERZÉSI LEHETŐSÉGEK BŐVÍTÉSE (3.1)	86
A.7	A MEZŐGAZDASÁGHOZ KÖTÖDŐ INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE (3.2).....	98
A.8	FALUFEJLESZTÉS, -MEGÚJÍTÁS, A VIDÉK TÁRGYI ÉS SZELLEMI ÖRÖKSÉGÉNEK VÉDELME ÉS MEGŐRZÉSE (3.4)	107
A.9	LEADER+ (3.5).....	114

A FÜGGELÉK: AZ INTÉZKEDÉSEK RÉSZLETES ÉRTÉKELÉSE

A.1 MEZŐGAZDASÁGI BERUHÁZÁSOK TÁMOGATÁSA (1.1.)

A beavatkozás célja

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze az intézkedés célrendszerét, tekintettel a programozási dokumentumokra, valamint a pályázati felhívásra. Az említett dokumentumok szerint az intézkedés célrendszere egységes, ezért nem tárgyaljuk külön alintézkedésenként, ahogy azt a megvalósítás esetében tesszük.

1. ábra: Az intézkedés célrendszere

AVOP	PkD	Pályázati felhívás
Globális célok		
A gazdaságok jövedelmi helyzetének javítása	A gazdaságok jövedelmi helyzetének javítása	
A környezet védelme és javítása	A környezet védelme és javítása	
A higiéniai és állatjóléti körülménynek színvonalának emelése	A higiéniai és állatjóléti körülménynek színvonalának emelése	
A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	
	Meglévő munkahelyek megőrzése, új munkahelyek létrehozása	Meglévő munkahelyek megőrzése, új munkahelyek létrehozása
Specifikus célok		
A termelési költségek csökkentése	A termelési költségek csökkentése	A termelési költségek csökkentése
A hatékonyság növelése	A hatékonyság növelése	A termelés hatékonyságának növelése
A mezőgazdasági alaptervekenység termelési szerkezetének korszerűsítése	A mezőgazdaság termelési szerkezetének korszerűsítése	A mezőgazdaság termelési szerkezetének korszerűsítése
A technológiai színvonal fokozása az állatjóléti (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelmi érdekében	A technológiai színvonal fokozása az állatjóléti (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelme érdekében	A technológiai színvonal fokozása az állatjólét (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelme érdekében
A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	A termékek minőségének javítása, a hozzáadott érték növelése	A termékek minőségének javítása, a hozzáadott érték növelése
Operatív célok		
A termelési költséget csökkentő és a hatékonyságot javító beruházások	A termelési költséget csökkentő és a hatékonyságot javító beruházások	
A termelési szerkezet változtatását célzó beruházások	A termelési szerkezet változtatását célzó beruházások	
A környezet védelmét, a higiéniai és állatjóléti feltételek megteremtését, fejlesztését szolgáló beruházások	A környezet védelmét, a higiéniai és állatjóléti feltételek megteremtését, fejlesztését szolgáló beruházások	
Új technológiák bevezetését és minőségjavítást célzó beruházások	Új technológiák bevezetését és minőségjavítást célzó beruházások	

Az intézkedés célrendszere az AVOP és a PKD esetében szinte teljesen megegyezik, a célrendszer elmozdulása nem figyelhető meg. A Pályázati felhívás logikus rendben tovább bontja az azt megelőző két dokumentum célrendszerét. A támogatható tevékenységek voltak hivatottak realizálni ezeket a célokat.

Az intézkedés hat alintézkedésből áll:

- 1.1.1.: Állattenyésztést szolgáló építési beruházások támogatása
- 1.1.2. Növénytermesztést és kertészetet szolgáló építési beruházások támogatása
- 1.1.3.: Új erő- és munkagépek, technológiai és informatikai berendezések beszerzésének támogatása
- 1.1.4.: Ültetvénytelepítési beruházások támogatása
- 1.1.5.: Öntözési beruházások támogatása
- 1.1.6.: Meliorációs beruházások támogatása

Általános előrehaladás

Mezőgazdasági beruházásokra mindösszesen közel 93 milliárd 835 millió forintnyi támogatási igény érkezett be, ebből mintegy 20 milliárd forint a kiesett pályázatok igénye. A nyertes projektek támogatási igénye 59 milliárd 247 millió forint, ez a pályázott összegre nézve 63 %-os sikerességet mutat. A nyertes pályázatok támogatási igényéhez képest a számukra megítélt támogatási összeg 59 milliárd 226 millió forint. A 21 millió forintos csökkentés főleg a támogatás mértékének nem megfelelő számításából adódó korrekció eredménye.

Az intézkedésen belül legnagyobb igény a növénytermesztési beruházásokra mutatkozott, 40 milliárd forint fölötti megpályázott összeggel, ami a teljes pályázott támogatás 43 %-a. Ennek fő oka a gabonatermesztéshez kapcsolódó raktárépítési hullám, gabonátárolási rendszer fejlesztésére mintegy 22,5 milliárd forintnyi igénylés érkezett be. A megítélt összegek tekintetében is a növénytermesztési fejlesztések vezetnek, hasonló okok miatt.

Az IH által megítélt támogatási összeg már most magasabb, mint az AVOP PKD-ban szereplő pénzügyi tervben szereplő keret, de az alap tervszámot kiegészíti az előző fejezetben bemutatott időközi 6 milliárd forintos átcsoportosítás. Emiatt lehetőség van a megítélt támogatási összegek kifizetésére, valamint további projektek támogatására.

Az Irányító Hatóság által megítélt támogatás mértéke szerint jelenleg a lekötött támogatási összeg megközelítette a 60 milliárd forintot. Támogatásról szóló IH vezetői döntés már 2004-ben született, az 1.1.2 alintézkedés keretében mintegy 145 millió, az 1.1.3 alintézkedés keretében mintegy 213 millió forintról, ezt követően havonta egyre nagyobb összegek megítélése történt meg. A legnagyobb támogatási tömegről 2005. júniusában döntött az IH, majd a nyáron visszaesés mutatkozott. 2005 szeptemberben az IH nem döntött 1.1 támogatásokról, októberben viszont igen, ezzel megközelítette a PKD-ba foglalt, egy későbbi módosítással, 6,1 milliárd forinttal megemelt 55,337 milliárd, tehát mindösszesen 61,437 milliárd forint rendelkezésre álló keretösszeget. A lekötés elérte az 59,226 milliárd forintot, tehát 2,211 milliárd forintnyi támogatási keret osztható fel még a pályázók között.

Az intézkedés keretében az értékelés időpontjáig több, mint 8 milliárd forint került kifizetésre. Ebből legnagyobb részben a mikrovállalkozások részesültek, 3,5 milliárd forint támogatással fejleszthettek, a középvállalkozások közel 2 milliárd forinttal, míg a kisvállalkozások 1,7 milliárd forintot kaptak beruházásaikhoz. Az üzleti szférából a nagyvállalkozások számára történt eddig a

legkevesebb kifizetés, mintegy 300 millió forint. Az alintézkedéseket összehasonlítva, a kifizetett összegeket tekintve legtöbb támogatás, közel 6 milliárd forintot az 1.1.3 mezőgazdasági gépberuházások kaptak. Növénytermesztési beruházási pályázatok kapcsán 1,8 milliárd forintos kifizetés történt, állattenyésztési beruházásokra 306 millió forintot kaptak meg az értékelés időpontjáig a pályázók. A legalacsonyabb kifizetést az 1.1.6 Melioráció alintézkedés esetében történt, 3,7 millió forint.

A szektorokat és az alintézkedéseket komplexen értékelve megállapítható, hogy a mikrovállalkozások intézkedés szintű előnye minden alintézkedés esetén ugyanúgy fenn áll, vagyis minden kifizetésben ez a csoport kapta meg eddig a legmagasabb kifizetést.

2. ábra: A kifizetések előrehaladása (millió Ft)

Intézkedés		2004	2005	2006	Összesen
1.1 Mezőgazdasági beruházások	keret	12 937	18 470	23 929	55 335
	kifizetés	0	8 141	-	8 141
	kifizetés /keret				15%

Az intézkedés PKD-ba foglalt kifizetési előrehaladását tekintve megállapítható, hogy míg 2004-ben nem történt kifizetés, 2005-ösztől az intézkedés teljes keretének 15 %-át fizették ki.

A régiókat tekintve kifizetésekben a Dél-Dunántúl jár az élen, több, mint 2 milliárd forintos kifizetési szinttel, ezt követi az Észak-Alföld, 1,3 milliárd forinttal, majd 1,1 milliárd forintos kifizetéssel Nyugat-Dunántúl, Dél-Alföld, illetve Közép-Dunántúl. Legkevesebb mezőgazdasági beruházási támogatást Közép-Magyarországon, illetve Észak-Magyarországon fizettek ki. Az 1 milliárd forintos kifizetést meghaladja a Dél-dunántúli, valamint a Közép-dunántúli gépberuházásokra kiutalt összeg. A Dél-Dunántúlon csak mezőgazdasági gépekkel kapcsolatos beruházásokra magasabb összeget fizettek ki, mint a többi régióban a teljes intézkedésre.

Állattenyésztést szolgáló építési beruházások támogatása (1.1.1)

Az alintézkedés háttere, előtörténete

A korábban létesített termelőkapacitások kihasználtsága leginkább az állattartásban romlott. A szarvasmarha állomány nagyarányú csökkenése miatt például 2000-ben az állatférőhelyek kihasználtsága csupán 56%-os volt. Az épületállomány életkora magas, az újnak számító állattartó épületek aránya csupán 2-5%-ra tehető. A gazdasági szervezetek használatában lévő szarvasmarha-istállók és sertésstelepek többnyire korszerűek, víz-, villanyvezetékekkel ellátottak, de az épületek csak közel fele csatornázott. Az egyéni gazdaságokban jellemzően rosszabb a helyzet, a marhaistállóknak csak egyharmadában van vízvezeték, és mindössze tizedük csatornázott. A sertésólak még ennél is korszerűtlenebbek. A korszerűtlen termelési technikai, technológiai eljárások nem teszik lehetővé a magas minőségű követelményeknek megfelelő termékek arányának növelését. Az állattartás környezetvédelmi, higiéniai, állat-elhelyezési feltételei – különösen az egyéni gazdaságokban – messze elmaradnak a követelményektől.

Hasonló alintézkedést a SAPARD program is tartalmazott (szarvasmarha, sertés és baromfi ágazatot érintően) és annak a korábbi nemzeti támogatási rendszerben nagy hagyománya van. Igen nagy azon pályázatok, fejlesztések száma, amelyek forráshiány miatt a SAPARD programból nem kaptak támogatást, és azt újból beadták AVOP támogatás megszerzése érdekében.

A beavatkozás célja

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze az intézkedés célrendszerét, tekintettel a programozási dokumentumokra, valamint a pályázati felhívásra. Az említett dokumentumok szerint az intézkedés célrendszere egységes, ezért nem tárgyaljuk külön alintézkedésenként, ahogy azt a megvalósítás esetében tesszük.

3. ábra: Az alintézkedés célrendszere

AVOP	PkD	Pályázati felhívás
Globális célok		
A gazdaságok jövedelmi helyzetének javítása	A gazdaságok jövedelmi helyzetének javítása	
A környezet védelme és javítása	A környezet védelme és javítása	
A higiéniai és állatjóléti körülmények színvonalának emelése	A higiéniai és állatjóléti körülmények színvonalának emelése	
A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	
	Meglévő munkahelyek megőrzése, új munkahelyek létrehozása	Meglévő munkahelyek megőrzése, új munkahelyek létrehozása
Specifikus célok		
A termelési költségek csökkentése	A termelési költségek csökkentése	A termelési költségek csökkentése
A hatékonyság növelése	A hatékonyság növelése	A termelés hatékonyságának növelése
A mezőgazdasági alaptervekenység termelési szerkezetének korszerűsítése	A mezőgazdaság termelési szerkezetének korszerűsítése	A mezőgazdaság termelési szerkezetének korszerűsítése
	A technológiai színvonal fokozása az	

<p>A technológiai színvonal fokozása az állatjóléti (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelmi érdekében</p> <p>A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése</p>	<p>állatjóléti (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelme érdekében</p> <p>A termékek minőségének javítása, a hozzáadott érték növelése</p>	<p>A technológiai színvonal fokozása az állatjólét (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelme érdekében</p> <p>A termékek minőségének javítása, a hozzáadott érték növelése</p>
Operatív célok		
<p>A termelési költséget csökkentő és a hatékonyságot javító beruházások</p> <p>A termelési szerkezet változtatását célzó beruházások</p> <p>A környezet védelmét, a higiéniai és állatjóléti feltételek megteremtését, fejlesztését szolgáló beruházások</p> <p>Új technológiák bevezetését és minőségjavítást célzó beruházások</p>	<p>A termelési költséget csökkentő és a hatékonyságot javító beruházások</p> <p>A termelési szerkezet változtatását célzó beruházások</p> <p>A környezet védelmét, a higiéniai és állatjóléti feltételek megteremtését, fejlesztését szolgáló beruházások</p> <p>Új technológiák bevezetését és minőségjavítást célzó beruházások</p>	

Az intézkedés célrendszere az AVOP és a PKD esetében szinte teljesen megegyezik, a célrendszer elmozdulása nem figyelhető meg. A Pályázati felhívás logikus rendben tovább bontja az azt megelőző két dokumentum célrendszerét. A támogatható tevékenységek voltak hivatottak realizálni ezeket a célokat.

Az AVOP szerint konkrétan: „Az állattenyésztés domináns (sertés, szarvasmarha, baromfifélék), valamint a kisebb jelentőségű, de a hazai adottságok jobb kihasználását jelentő ágazataiban (juh, méhészet, kisállat-tartás) a támogatások főként az elavult állattartó épületek férőhelyet nem bővítő korszerűsítésére, a trágyakezelés, takarmányozás és tárolás berendezéseinek fejlesztésére irányulnak.

Az állati eredetű melléktermék kezelését illetően, az AVOP csak azokat a beruházásokat támogatja, amelyek a gazdaságok mindennapos működéséhez szükségesek, mint például a trágya kezelő és tároló kialakítása és fejlesztése. Az AVOP nem érinti azokat a infrastrukturális beruházásokat, melyeket állami szervezetek működtetnek (mint például ATEV), és a melléktermékek és hulladékok begyűjtése, feldolgozása és megsemmisítése a feladatuk.”

Az AVOP céljai szerint „Beruházási támogatást csak olyan üzem kaphat, mely megfelel a minimális környezetvédelmi előírásoknak és követi a jó gazdasági gyakorlatot, továbbá megfelel a gazdaságilag életképes üzem kritériumának. A gazdaságilag életképes üzem kritériumát a Standard Fedezeti Hozzájárulás (SFH) alapján határozzuk meg.”

A PKD az alintézkedés indoklásában konkrétan fogalmaz, „A korábbi nagyüzemi eszközállomány egy része az új üzemstruktúrában hatékonyan nem hasznosítható, állaga erősen leromlott, ez hátráltatja a minőségében javuló, versenyképes alapanyag-termelést.”, valamint „A gazdasági épületek meghatározó hányada szintén elavult, korszerűtlen. Az állattartás környezetvédelmi, higiéniai, állat-jóléti feltételei – különösen az egyéni gazdaságokban – messze elmaradnak a követelményektől.”

Az alintézkedés célja az állattenyésztési alapanyag-termelés gazdaságossá tételéhez való hozzájárulás vissza nem térítendő támogatással. Ezen belül az alintézkedés a pályázati felhívás alapján támogatja az új férőhelyek létrehozását a meglévők felújítását. Új férőhelyek csak abban

az esetben létesíthetők, bővíthetők, amennyiben a beruházás országos szinten kapacitásbővítést nem hoz létre.

Az állattenyésztés gazdaságosságát alapvetően a kibocsátott termék önköltsége és minősége határozza meg, ami függ a tartási körülményektől, valamint a a termelő állomány genetikai hátterétől, továbbá a takarmányozási kérdéseknek is jelentős szerepük van. Ezekre vonatkozóan a tervezési dokumentáció, az értékelési rendszer nem tartalmaz további előírásokat, célokat, értékelési kritériumot.

A pályázati célrendszer szerint a környezetvédelmi, állatjóléti és –higiéniai előírásoknak való megfelelést jól szolgálja az alintézkedés, kiemelten kezeli ezt a kérdést. A nyertes pályázatok közül, a feldolgozásra megkapott EMIR-adatbázis nem tartalmazott olyan információt, amelyből a célrendszer egyes elemeire elemzést lehetett volna végezni. A pályázatok **címei** alapján 6 olyan beruházást támogat az alintézkedés, mely állatjóléti fejlesztésre irányul, szintén 6 környezetvédelmi célú, illetve 1 állathigiéniai célú beruházás. A szakminisztérium információi szerint az EU-standardoknak való megfelelést célzó pályázatok aránya ezzel szemben 80-85% körül alakul.

A célrendszerben szerepel a gazdaságilag életképes üzem, mint támogatási kritérium. A vállalkozás életképessége az értékelőlap szerint östermelők esetén az SFH alapján kerül értékelésre, míg a vállalkozásoknál pénzügyi mutatók szerint, azok értékelési rendszerében az üzemméret nem jelenik meg pontozandó kategóriaként.

A célcsoportok igényei és adottságai

A célcsoportokra konkrét meghatározást nem tartalmaznak a programdokumentumok, ami megnehezíti, illetve nem teszi lehetővé a célrendszer megvalósulásának teljes körű értékelését.

A pályázatok elemzése arra enged következtetni, hogy a pályázat egyszerre szól a nagyüzemek és a viszonylag kis üzemméretű egyéni gazdálkodók között minden méretkategóriának: nagyon eltérő méretű projektekkel találkozhatunk. Jó néhányan – jobbára nagyvállalkozások – kihasználják a 90 millió Ft-os felső határt, de a néhány milliós támogatási összeget igénylők között is sokan vannak.

A pályázati feltételrendszer szűri ki a külföldi hátterű vállalkozásokat sem, és nem történt meg a célcsoportok vidékfejlesztési (pl. fiatal gazdálkodók, részben önálló gazdaságok, KAT-on gazdálkodók előnyhöz juttatása) területpolitikai (leghátrányosabb kistérségek, régiók előnyben részesítése) vagy egyéb (pl. környezetkímélő gazdálkodás, esélyegyenlőség) szempontú szegmentációja sem. A pályázati feltételrendszer meg akarta határozni a célcsoportok vidékfejlesztési szempontú szegmentációját, de a PKD-ban a rendeletek a megengedettnél magasabbra állított támogatási intenzitás miatt a differenciálást vissza kellett vonni, a KAT listát pedig súlyosan kifogásolhatónak tartották az MVH szakemberei és a pályázók is.

A célcsoportok összemosása, vagyis a túl széles alapon történő meghatározása, szegmentálatlansága, a különböző gazdálkodási ismérvekkel rendelkező általában – véleményünk szerint ennél a pályázatnál is – problémát okozhat, hiszen az eltérő célcsoportok igen eltérő igényekkel és adottságokkal rendelkeznek. Ezeknek egy egységes feltételrendszer vagy kiválasztási szempontrendszer nehezen tud megfelelni. Ezzel ellentétes jó példa a célcsoportok szűkebb körű meghatározására az európai uniós előírásoknak való megfelelés cél, amely esetében állomány nagyságtól függően egyrészt az AVOP, másrészt az NVT támogatta a megfelelő fejlesztéseket.

A pályázat előrehaladása

Állattenyésztési beruházásokra összesen 470 pályázat érkezett be, ebből 234 darab került ki nyertesnek, ami a beadott pályázatok 50 %-a. 151 darab, a beadottak 32 %-a különböző okok miatt kiesett, míg 85 pályázat feldolgozása jelenleg is tart (18 %).

A pályázatok benyújtása megkezdődött 2004. júniusában, egyenletesen emelkedve októberig, majd az év vége felé közeledve a pályázati kedv enyhén alábbhagyott. A márciusi ideiglenes felfüggesztés hírére nagy mennyiségű pályázat érkezett be a határidőt közvetlenül megelőzően.

A kifizetések 306 millió forintnál tartanak, ami az elnyert összeg 3,6 %-a.

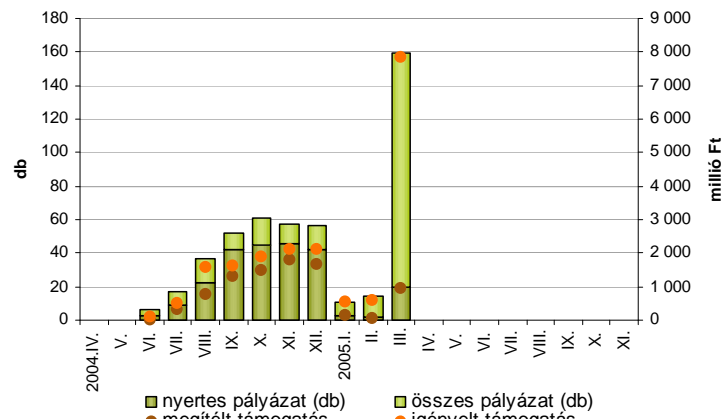
A nyertes pályázatok méret-kategóriáira tekintettel megállapítható, hogy a legkisebb méretű pályázatok szerepeltek legnagyobb számban, majd a projektek méretével növekvően a pályázatok darabszáma egyenletesen csökken. A támogatási maximumnál a pályázatok darabszáma megugrik, ami azt jelzi, hogy jelentős mennyiségű nagy projektet valósítanak meg a gazdálkodók támogatással.

Itt már megfigyelhető a projektek szétválasztása AVOP-hoz benyújtott és be nem nyújtott részekre, ezért a nyertes pályázatok mögött rejlő beruházási nagyságot pontosan nem lehet meghatározni.

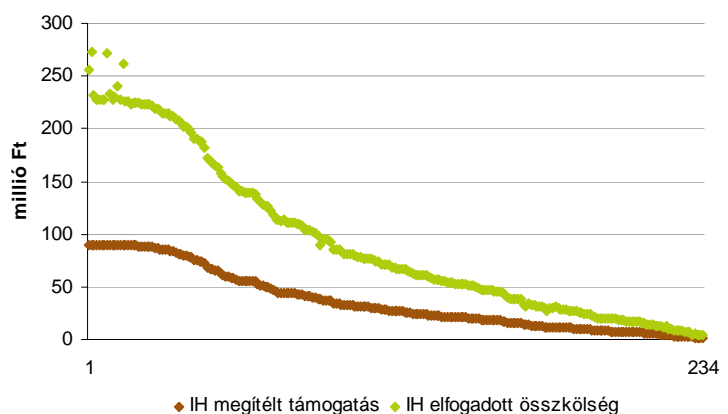
Az alintézkedés iránti érdeklődést a kiélezett minőségi piac kialakulása jelentősen indokolja, valamint az állattenyésztőknek a fejlesztések megvalósításához szükséges tőkéjének a hiánya. Az érdeklődést az épületek leromlott állaga, a környezetvédelmi, állategészségügyi előírásoknak való meg nem felelés is növelte.

Az egyes régiók közötti különbséget a mezőgazdasági termelési szerkezet indokolja, valamint önmagában a regisztrált gazdálkodók regionálisan eltérő száma (Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legmagasabb a regisztrált gazdálkodók száma). A nyertes pályázatok regionális eltéréseinek oka elsősorban a benyújtott pályázatok darabszámában rejlik, habár a nyerési arány eltér az egyes régiók között, de az alapján nem befolyásolja a nyertes pályázatok regionális megoszlását. A benyújtott pályázatok darabszámára hatással van a potenciális pályázók tájékoztatásának minősége.

4. ábra: A pályázati folyamat előrehaladása

5. ábra: A pályázatok támogatási összeg szerinti rendezése

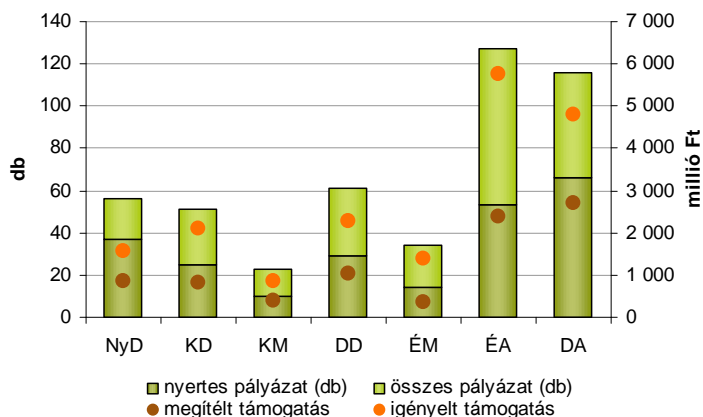
A pályázói- és projekt-összetétel jellemzése

A pályázatok benyújtása terén legaktívabb az Észak-Alföld volt, 127, valamint a Dél-Alföld, 116 benyújtott pályázattal.

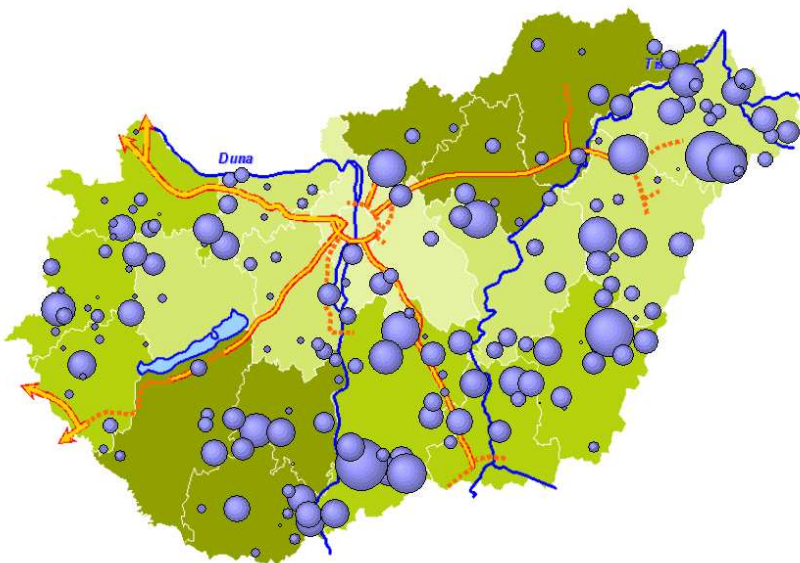
A pályázók országos szinten több, mint 18 milliárd forintot pályáztak, amelyből 8,5 milliárd forint értékű pályázati összeget el is nyertek, ami az igényelt összeg 47 %-a. A döntés előtt álló pályázatok összes támogatási igénye mintegy 4 milliárd forint.

A pályázók legsikeresebbnek a Nyugat-Dunántúlon bizonyultak, 66 %-os nyerési aránnyal. A legtöbb pályázat támogatására a Dél-Alföldön került eddig sor, 66 nyertest hirdettek az értékelés időpontjáig.

6. ábra: A pályázatok regionális megoszlása

7. ábra: Az alintézkedés nyertes pályázatainak területi megoszlása

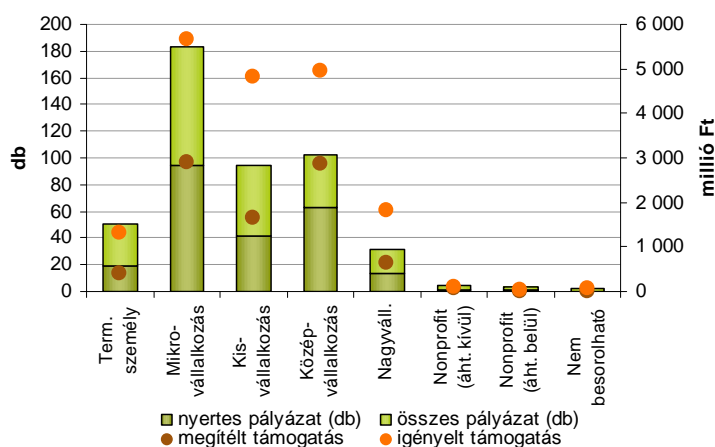

A nyertes állattenyésztési beruházási pályázatok nagy tömege a Dél-Alföldön, illetve az Észak-Alföldön kerül megvalósításra. Észak-Magyarország ebből a szempontból jelentősen lemarad, ott a nyertes pályázatok mindösszesen mintegy 384 millió forint támogatás igényeltek.

A területi egyenlőtlenségek mérséklésére a nyertes pályázatok nincsenek hatással. A pályázati kiírások, a feltételrendszer itt eleve nem törekedett a területpolitikai célok erőteljes érvényesítésére.

A pályázók méret szerinti besorolását tekintve az állattenyésztési beruházások terén a mikrovállalkozások voltak a legaktívabbak, 183 beadott pályázattal. Annak ellenére, hogy nem a legmagasabb arányban nyertek (csak 51 %-ban, szemben a 62 %-os nyerési arányt elérő közép-vállalkozásokkal), a legtöbb nyertes pályázatot mégis ebben a szektorban hirdették, 94 darabot. Az alacsonyabb nyerési arányból feltételezhető, hogy a gazdálkodási adatokat szem előtt tartó, illetve az SFH-re koncentráló kiválasztási szempontrendszernek való megfelelés gondot okoz a legkisebb gazdálkodók számára. Ezért lehet megfontolandó a pályázati kiírás méret szerinti szegmentációja, ahogy hasonló történt is az európai uniós előírásoknak való megfelelés támogatása terén, az AVOP és az NVT között.

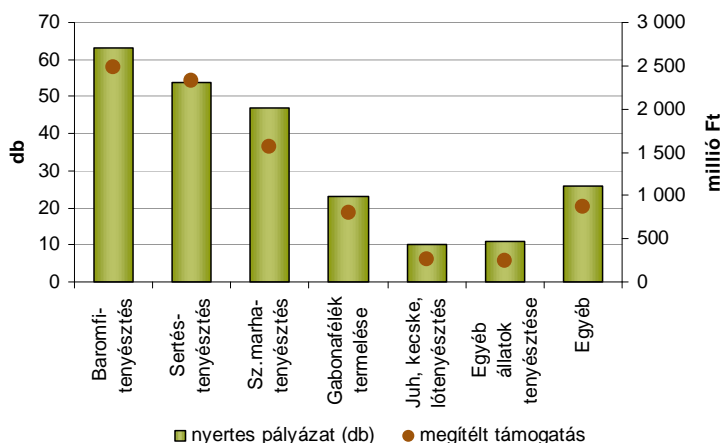
8. ábra: A pályázói kör szervezettípus szerinti megoszlása

Az állattenyésztési beruházások területén a támogatás nagy tömegét két gazdálkodói kör kapja: a mikrovállalkozások és a közép-vállalkozások, közel 3-3 milliárd forinttal részesedve a teljes megítélt 8,5 milliárd forintnyi támogatási mértékből.

Az állattenyésztési szektorokat tekintve a legtöbb sikeres pályázatot a baromfitartók nyújtották be, 63 darabot. Emellett a sertés, valamint a szarvasmarhatartással foglalkozó gazdálkodók is jelentős mennyiségű pályázatot nyertek meg.

9. ábra: A pályázatok TEÁOR-szerinti besorolása

Összefoglaló értékelés az alintézkedésről

Az alintézkedés előrehaladásának értékelése

Az alintézkedés a pályázatok darabszámából ítélve népszerűsége megfelelő, bár a pályázatok darabszámának aránya a mezőgazdasági beruházási intézkedésen belül alacsony, a növénytermesztési beruházásokra irányuló pályázatok mintegy fele, a gépberuházásokkal kapcsolatos pályázatoknak pedig kevesebb, mint egynegyede. A pályázati darabszámra az 1.1 intézkedésen belül alintézkedésenként nem történt meg az elvárások megfogalmazása. A

pályázatok darabszáma alapján történő népszerűség-értékelést befolyásolja az, hogy az állattenyésztési beruházások viszonylag nagy összegbe kerülnek, így a pályázati rendszerben benne lévő előfinanszírozás és az önerő biztosítása is jelentős megterhelés a pályázók számára, és többen ezért nem is pályáztak. A benyújtott pályázatok jelentős támogatásigénye miatt a támogatási jogcím 2005. március 25-én felfüggesztésre került, vagyis nem pályázható.

A pályázatok általános minősége jelentős javításra szorul, a benyújtott pályázatoknak csak a fele nyert, ami a jelentős pályázati darabszámmal rendelkező mezőgazdasági beruházási alintézkedések közül (állattenyésztési, növénytermesztési, illetve gépberuházások) a legalacsonyabb arányú.

Az alintézkedés pályázat-benyújtási lehetőségének felfüggesztéséből lehet következtetni, hogy a megpályázott összeg elérte azt a határt, ami az állattenyésztési beruházások támogatására szolgál.

Az alintézkedés relevanciájának értékelése

Az állattenyésztésben a termelők kategóriái elkülönülnek, egyrészt a faj és a tenyésztési irány intenzivitása, valamint a piachoz való viszonyuk alapján.

Az abrakfogyasztó fajok (sertés, baromfi) tenyésztéstechnológiája zárt, intenzív, ezek a fajok különösen érzékenyek a higiéniai, állatjóléti viszonyokra. A technológiai elemeknek ezen fajok esetén a legnagyobb a jelentősége, hatása a termékminőségre, hiszen a külső környezettől lehetőleg legjobban elzárva termelnek. A befektetett tőke forgási sebessége a legnagyobb ezen fajok esetén. Mindezek miatt a sertés- és a baromfitermelők a leginkább érintettek a folyamatos fejlesztésben, ahogy ezt a tevékenységek szerinti pályázati kategorizálás mutatja.

Ezzel szemben a szarvasmarha-tartás kevésbé szakadt el a környezettől, kevésbé intenzív, az épületek a kibocsátott termék minőségét tekintve lényegesen lassabban válnak korszerűtlenné, így a folyamatos fejlesztésben is kevésbé érintettek. Bevételi szempontból a tejtermelő tehenészet rendszeres bevételt jelent.

Az intenzív gazdaságok a gyors forgási sebesség miatt rövidebb távon hitelezhetőek, a gazdálkodók hamarabb jutnak „pénzükhöz” még a mai kedvezőtlen piaci viszonyok között is, többször fordul meg a pénzüik adott időn belül, ezért kedvezőbbek a támogatásokkal kapcsolatos lehetőségeik. Ezek a termelők érdekeltek a folyamatos beruházásokban, így a termelési költségeik csökkentésében, mert a versenytársakkal szemben csak ezen a módon képzelik el az előnyök megtartását.

A támogatás az állattenyésztésben, mint ágazatban segíti az építési, technológia-fejlesztési beruházásokat. Az utóbbi idők piaci nehézségei az állattenyésztéssel foglalkozó gazdálkodókat óvatossá tették, a piaci kilátásokat figyelembe véve nem akarják magukat túlterhelni, így megfontolják a beruházásaikat, beleértve a pályázat segítségével megvalósulókat. Egy-egy beruházás költsége is relatíve magas, emiatt kevesebb az opportunista pályázó. Ez látszik a pályázatok viszonylag alacsony számából is, ami a megpályázott támogatási összeget tekintve jelentősen túlhaladta az alintézkedésre szánt keretet.

A pályázati feltételrendszer különbségek nélkül kezeli a különböző sajátosságokkal rendelkező állatfajokhoz kapcsolódó beruházásokat. A pályázati kiírás szélesen tartalmazza az állattenyésztési fejlesztésekhez kapcsolódó építési és technológiai beruházásokat támogatandó célokként.

A célcsoportok igényeinek, fejlesztési elképzeléseinek a pályázati feltételrendszer az MVH pályázatkezelői szerint megfelel (3,43), mindazonáltal lényegesen nagyobb mértékben, mint a célcsoportok adottságainak, anyagi és egyéb lehetőségeinek (2,86). Eszerint a pályázati feltételrendszer nem korlátozza a pályázókat lehetőségeik kihasználásában.

A pályázati feltételrendszer egyes elemeit tekintve, szintén az MVH pályázatkezelői által kitöltött kérdőívekre alapozva, a legkedvezőtlenebbnek ítélt elemek a környezetvédelmi kötelezettség (2,71), valamint a fenntartási kötelezettség (2,83), emellett a saját forrást, mint pályázati feltételt is korlátozó tényezőként jelölték meg (2,86), ezzel arra utalva, hogy a saját forrás biztosítása jelentős probléma a pályázók egy köre számára.

A biztosítékadási kötelezettséget semlegesnek ítélik a pályázatkezelők, holott tapasztalataink szerint ezt jelentős nehézségnek érzik a pályázók. A jogosultak köre, a jogosult tevékenységek és az elszámolható költségek sem jelentenek jelentős korlátozó tényezőt a pályázatkezelők szerint. Ezt tapasztalataink is megerősítik, lévén az állattenyésztésben a tevékenységet meghatározó TEÁOR-számok tartalma felöleli az adott faj teljes tenyésztési tevékenységét, az egyes ágazatok tisztán elkülönülnek egymástól, az egyes ágazatok között az átlépés meglehetősen költséges, és a gazdaságos üzem-méretben a gazdálkodók lényegében egy-egy fajjal termelnek.

A program végső célja az állattenyésztés versenyképessé tétele, a gazdaságosság javításán keresztül, illetve célja az állatjóléti, -higiéniai és a környezetvédelmi feltételek javítása.

Az értékelési szempontrendszer a gazdaságosságot egyrészt az üzemméreten keresztül pontozza, csak az őstermelők esetében. A vállalkozások pályázatainak pontozási rendszere üzemméretre vonatkozó információt nem kér. Az őstermelők esetén az SFH számítás segítségével kifejezett, EUME-ben megadott gazdaságos üzemméretre adható maximális pontszám a teljes adható pontszám 2 %-a, emellett szerepel az értékelési rendszerben a bevétel, az adózott éves jövedelem, az üzemi méret arányos őstermelésből származó árbevétel, valamint az üzemi méret arányos adózott jövedelem. Ezen értékelési szempontokra együttesen az össz-pontszám 10 %-a adható. A gazdaság elemzésére a teljes pontszám 36 %-át kaphatja a pályázó, míg a projekt elemzésére maximálisan a 45 %-ot. A projektek külső hatásai viszonylag alacsony értékkel jelennek meg az értékelésben, 15 %, míg a termelői együttműködés csak jelzésszintű, a maximális összpontszámból csak 4 %-kal részesedik.

A gazdaság elemzése során figyelembe veszik a termelési feltételeket. Erre vonatkozóan a legmagasabb pontot az a pályázat kapja, amely esetén a termelési infrastruktúra mennyiségileg és minőségileg megalapozza a gazdaság megfelelő működését, feleannyi pontot kap az a pályázó, ahol a termelési infrastruktúra korszerűsége és műszaki állapota nem éri el az ágazati átlagot, de kapacitásösszhangja megfelelő, míg 0 pontot kap, ahol a termelési infrastruktúra kapacitásösszhangja és korszerűsége nem megfelelő. Ezen pontozás alapján az a gazdálkodó van előnyben, aki a piacon is versenylőnyt élvez.

A gazdaság értékesítési lefedettségének pontozása ésszerű, nincs hasonló visszasság.

Környezeti helyzet vonatkozásában, amelyik gazdálkodó teljesíti az előírásokat, az kap több pontot.

A gazdálkodók minősítése a végzettségükre terjed ki, az alintézkedés célrendszerében korábban nem szerepel a szakmai végzettségbeli kötelezettség, habár a végzettség, illetve a szakmai gyakorlat jelent egyfajta felkészültséget. Önmagában a szakmai gyakorlat nem ér pontot. Az értékelési szempont ettől függetlenül releváns.

A projekt elemzése során a finanszírozás biztonságára vonatkozóan a pénzforgalmi terv alapján pontoz a rendszer, a beruházás hatékonyságát vizsgálja az üzemeltetési időszak adatai alapján, valamint értékeli a beruházás hatékonyságát és gazdaságosságát a megtérülés, illetve az egységnyi támogatásra jutó jövedelemhányad alapján.

Ezek mellett értékeli a környezeti hatást, a foglalkoztatási hatást és az esélyegyenlőségek érvényesülését.

A pontozási rendszer legnagyobb súllyal a beruházás hatását vizsgálja, a fejlesztés indokoltságát a program operatív céljainak figyelembe vételével, a fejlesztés céljának korszerűségét, a fejlesztés kapcsolódását más projektekhez, a projekt eredményei fenntartásának további fejlesztés-igényét. Ezekre a szempontokra együttesen 30 pont adható. Ez önmagában szolgálja a programcélok adott időpillanatban történő megvalósulását, viszont egyben (pl. az 5 éves fenntartási kötelezettség miatt) megnehezíti a későbbi fejlesztéseket (szerződés módosítás, stb.).

A feltételrendszer nem veszi figyelembe az egyes állattenyésztési ágazatok jellegzetességeinek eltéréseit, ilyen például a megtérülési idő, a technológiai fejlődés gyorsasága, az egyes munkafolyamatok gépesíthetősége, stb.

Az MVH pályázatkezelői szerint a pályázati feltételrendszer csak hiányosságokkal alkalmas a programcéloknak megfelelő pályázatok átengedésére, minősítésük értéke 2,86, ami a 2,92-es átlagtól, mely minden pályázati feltételrendszert figyelembe vett, alacsonyabb.

Kitekintés a következő időszakra

Az alintézkedésnek a 2007-2013 közötti időszakra vonatkozó megfelelősége a jelenlegi rendelkezésre álló, hatályos szabályozások alapján az alábbi állapotú meg. Az 1. tengely 2. Alszakasz 26. cikk „A mezőgazdasági üzemek korszerűsítése” intézkedés” így fogalmaz: „A közösségi előírásoknak való megfelelés céljából végrehajtott beruházások közül csak azok a beruházások részesülhetnek támogatásban, amelyeket az újonnan bevezetett közösségi előírásoknak való megfelelés céljából hajtanak végre.” Kérdés, hogy ebben a körben majd mit tekintenek újonnan bevezetett előírásnak. .

Az alintézkedés megtartása mellett szól a jelenlegi túligénylés, valamint az állattenyésztés alacsony jövedelemtermelő képessége és a magyar állattenyésztésnek az ebből is, valamint a piaci problémákból adódó válságos helyzete. A nyertes pályázatok nem teremtették meg széleskörűen a hosszú távú nyereséges termelés infrastrukturális háttérét, amellet, hogy a technológiai elemek folyamatosan korszerűsödnek, a piaci versenyben fennmaradni akaró állattenyésztési üzemnek az ágazat jövedelemtermelő-képességének alacsony volta miatt a későbbiekben is szüksége lesz az utófinanszírozási típusú beruházási támogatásra.

Célszerűnek látszik tehát megváltoztatni az AVOP-nak az erősen növénytermesztés orientált jellegét, és a beruházási-fejlesztési forrásokat elsősorban az állattenyésztésre koncentrálni.

Növénytermesztést és kertészetet szolgáló építési beruházások támogatása (1.1.2)

Az alintézkedés háttere, előtörténete

Az elmúlt évtized gazdaságot érintő változásai miatt a korábbi nagyüzemek eszközállományának egy része az új üzemstruktúrában nem hasznosul, állaga erősen leromlott, vagy lepusztult. A kisebb méretű és eltérő termelési szerkezetű egyéni gazdaságok eszközigénye az előző, nagyüzemi csoporttól jelentősen különbözik. Sürgető igény jelentkezett az új gazdaság-szerkezet műszaki-technológiai hátterének megteremtése, korszerű épületekkel való ellátása iránt, amelyet azonban a gazdaságok jelentős tökehiánya korlátoz.

Hasonló alintézkedést a SAPARD program is tartalmazott és annak a korábbi nemzeti támogatási rendszerben nagy hagyománya van. Igen nagy azon pályázatok, fejlesztések száma, amelyek forráshiány miatt a SAPARD programból nem kaptak támogatást, és azt újból beadták AVOP támogatás megszerzése érdekében. Tekintettel a 2004. és a 2005. évek kiugróan magas gabonatermelésére a vállalkozások előnyben részesítették új gabonátároló létesítmények építését, illetve meglévő tárolók korszerűsítését, az uniós gabonaintervenciók rendszer követelményeinek való megfeleltetését. Ezért ezen az alintézkedésen belül az IH preferálta a tárolókapacitások növelésére irányuló pályázatokat.

A beavatkozás célja

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze az intézkedés célrendszerét, tekintettel a programozási dokumentumokra, valamint a pályázati felhívásra. Az említett dokumentumok szerint az intézkedés célrendszere egységes, ezért nem tárgyaljuk külön alintézkedésenként, ahogy azt a megvalósítás esetében tesszük.

10. ábra: Az alintézkedés célrendszere

AVOP	PkD	Pályázati felhívás
Globális célok		
A gazdaságok jövedelmi helyzetének javítása	A gazdaságok jövedelmi helyzetének javítása	
A környezet védelme és javítása	A környezet védelme és javítása	
A higiéniai és állatjóléti körülménynek színvonalának emelése	A higiéniai és állatjóléti körülménynek színvonalának emelése	
A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	
	Meglévő munkahelyek megőrzése, új munkahelyek létrehozása	Meglévő munkahelyek megőrzése, új munkahelyek létrehozása
Specifikus célok		
A termelési költségek csökkentése	A termelési költségek csökkentése	A termelési költségek csökkentése
A hatékonyság növelése	A hatékonyság növelése	A termelés hatékonyságának növelése
A mezőgazdasági alaptervekenység termelési szerkezetének korszerűsítése	A mezőgazdaság termelési szerkezetének korszerűsítése	A mezőgazdaság termelési szerkezetének korszerűsítése
A technológiai színvonal fokozása az	A technológiai színvonal fokozása az állatjóléti (állat-elhelyezési feltételek	A technológiai színvonal fokozása az

állatjóléti (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelmi érdekében A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	javítása) és a környezet védelme érdekében A termékek minőségének javítása, a hozzáadott érték növelése	állatjólét (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelme érdekében A termékek minőségének javítása, a hozzáadott érték növelése
Operatív célok		
A termelési költséget csökkentő és a hatékonyságot javító beruházások A termelési szerkezet változtatását célzó beruházások A környezet védelmét, a higiéniai és állatjóléti feltételek megteremtését, fejlesztését szolgáló beruházások Új technológiák bevezetését és minőségjavítást célzó beruházások	A termelési költséget csökkentő és a hatékonyságot javító beruházások A termelési szerkezet változtatását célzó beruházások A környezet védelmét, a higiéniai és állatjóléti feltételek megteremtését, fejlesztését szolgáló beruházások Új technológiák bevezetését és minőségjavítást célzó beruházások	

Az intézkedés célrendszere az AVOP és a PKD esetében szinte teljesen megegyezik, a célrendszer elmozdulása nem figyelhető meg. A Pályázati felhívás logikus rendben tovább bontja az azt megelőző két dokumentum célrendszerét. A támogatható tevékenységek voltak hivatottak realizálni ezeket a célokat.

Az AVOP a „mezőgazdasági termelés és élelmiszer-feldolgozás versenyképességének” céljai között a növénytermesztésre vonatkozóan a következőket említi: „a cél megvalósításával a gyengeségek – így különösen az, hogy a földtulajdon és a földhasználat elkülönült; az egyéni gazdálkodók földtulajdona és földhasználat elaprózódott; [...] nem megfelelő színvonalú a műszaki-technológiai eszközrendszer és infrastruktúra, [...] – jelentős részben ellensúlyozható”. A megvalósulás (a gabonátárolók széleskörű építése, a gabonátároló-projektek átlagos bekerülési költsége mintegy 136,5 millió Ft, szélső értékei 542, illetve 3,765 millió Ft, 4 projekt van 13 millió Ft alatt) a beruházást finanszírozni képes vállalkozói réteg gazdasági erejét növeli, míg az addig rosszabb minőségű tárolóval rendelkező kisebb gazdaságokat egyáltalán nem erősíti. A nyertes projektek közül 16 darab a címe alapján intervenció raktár létesítésére irányul, az össz-támogatási összege ezen projekteknek 1304 millió Ft, a teljes támogatási összeg 5,4 %-a. Az egyes projektek támogatási szintje 63-90 millió Ft között van, a projektek bekerülési költsége minden esetben 100 millió Ft fölött van.

Az AVOP az intézkedés indoklásánál kijelenti, hogy „A célkitűzések alapján megfogalmazható intézkedés (A mezőgazdasági beruházások támogatása) azáltal is szolgálja a versenyképesség és hatékonyság javítását, hogy támogatást olyan gazdaságok kapnak, melyek: gazdaságilag életképesek; megteremtik és betartják a környezetvédelmi, [...] minimális elvárásokat; ahol a gazdálkodók megfelelő szakmai ismeretekkel- és alkalmassággal rendelkeznek, összhangban a Rendelet 5. cikkével. Nem kapnak támogatást olyan fejlesztések, melyek termékei megfelelő piaci lehetőségekkel nem rendelkeznek, összhangban a rendelet 6. cikkével, viszont előnyt élveznek azok az ágazatok, melyek termékei hosszabb távon is versenyképesek.”

A megvalósulást tekintve mindez igaz, de szintén a megvalósulás mutatja, hogy ezek a feltételek nem teljes körűen elégségesek a gazdálkodók versenyképességének fenntartásához, az alintézkedés segítségével 408 gazdálkodó fejleszthette gabonátároló kapacitását, ebből 27 darab Egyéb szövetkezet, míg 24 darab Mezőgazdasági szövetkezet. A 27 darab Egyéni szövetkezetből név alapján 12 darab BÉSZ, tehát ezek azok a termelői csoportosulások, amelyekben a gabonátároló több gazdálkodó versenyképességét szolgálja.

A program célja a mezőgazdasági, halászati és élelmiszer-feldolgozó ágazatokban tevékenykedő gazdasági szereplők versenyképességének javítása, tekintettel az uniós, nemzeti és magán forrásokból közösen finanszírozott Egységes Piacba való integrálásukra. A versenyképesség elérésének együtt kell járnia a termékek minőségének és az élelmiszerbiztonság javulásával

A növénytermesztési és kertészeti beruházásokat támogató alintézkedés az AVOP fenti céljának megfelel, hiszen a gabonátárolók, mint az alintézkedés keretében legjelentősebb beruházástípus, célja, hogy a termény hosszú ideig megtartsa a betakarításkori minőségét.

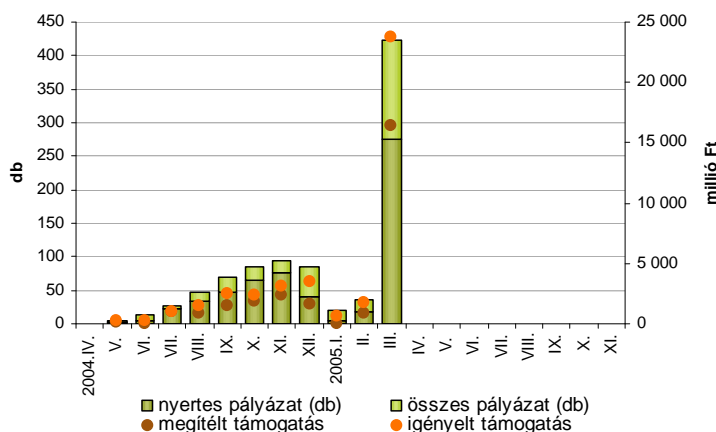
A növénytermesztési és kertészeti beruházások támogatása során a gyakorlatban több más, különféle és önmagában jelentős projekt támogatása mellett jelentős mértékben növénytermesztésünk szerkezetéből, valamint a felborult egyensúlyú magyarországi növénytermesztés-állattenyésztési helyzetből adódó relatív gabona-túlermelés termény-elhelyezési gondjainak – stratégiai, hosszú távú szempontból csak átmeneti – megoldását volt hivatott szolgálni. Ezt jelezte a gabonátároló pályázatok elbírálási előtérbe helyezésének híre, ezen pályázatoknak az EMIR-ben való külön megjelölése. Az 589 nyertes 1.1.2 pályázat közül 424 gabonátárolóként megjelölt dokumentáció. A kiesett pályázatok között egy sincs, amelyik gabonátároló-fejlesztéssel kapcsolatos, míg a 116 darab egyéb aktív pályázat közül 14 darab irányul gabonátároló-kapacitás növelésre.

Az alintézkedés előrehaladása

Növénytermesztési beruházásokra összesen 907 pályázat érkezett be, amelyből 589 darab, 65 % nyert. A beadott pályázatok 22 %-a, 202 darab kiesett a pályázati elbírálás folyamán, míg 116 darab pályázat, a beadottak 13 %-a elbírálás alatt van.

A pályázatok benyújtása 2004. májusától folyamatosan vált intenzívebbé. 2005 első hónapjai az évkezdés miatti visszaesést mutatták, míg a március az állattenyésztési beruházásokra irányuló pályázatokhoz képest jóval szélsőségesebb volt, az összesen beadott 907 pályázatból 423 darabot ebben a hónapban adtak be.

11. ábra: A pályázati folyamat előrehaladása

Eddig növénytermesztési beruházásokra országos szinten több, mint 40 milliárd forintot pályáztak, amelyből 26,8 milliárd forint értékű pályázati összeget el is nyertek, ami az igényelt összeg 66 %-a. A döntés előtt álló pályázatok összes támogatási igénye mintegy 4,8 milliárd forint. A kifizetések 1,839 milliárd forintnál tartanak, ami az elnyert összeg 6,8 %-a.

A benyújtott nagy darabszámot a pályázat ismertsége okozta, vagyis a potenciális jogosultak tisztában voltak a pályázati lehetőséggel, és jelentős igény is mutatkozott a támogatott tevékenységek területén a fejlesztésekre. A pályázati feltételek azon pályázók számára teljesíthetőek voltak, akik akkora gabonaterméléssel rendelkeznek, hogy gazdaságos legyen gabonátárolót építeni/felújítani, illetve üzletet láttak a gabona tárolásában, és ennek infrastrukturális alapját a támogatás kihasználásával teremtették meg, illetve fejlesztették.

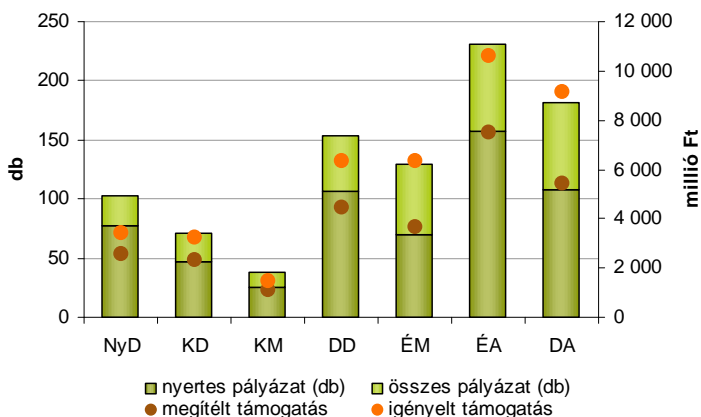
A pályázói- és projekt-összetétel jellemzése

Növénytermesztési beruházási pályázatok terén legnagyobb igény Észak-Alföldön jelentkezett, az ottani gazdálkodók 231 pályázatot nyújtottak be. Legkevesebb pályázat, hasonlóan az állattenyésztéshez, Közép-Magyarországról érkezett.

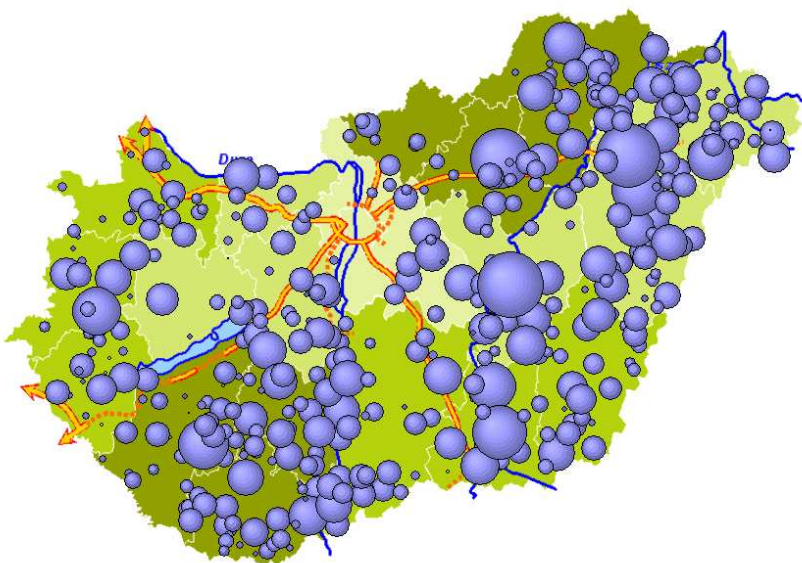
A nyertes pályázatok darabszáma szintén Észak-Alföldön a legmagasabb, 157 darab, míg legalacsonyabb Közép-Magyarországon, 25 darab.

A legsikeresebbek a növénytermesztési pályázatokon a nyugat-dunántúli jelentkezők voltak, pályázataik 75 %-a nyert, míg legkisebb arányban az észak-magyarországi pályázók tudtak az igényelt támogatásokhoz hozzájutni a növénytermesztési pályázatokon.

12. ábra: A pályázatok regionális megoszlása

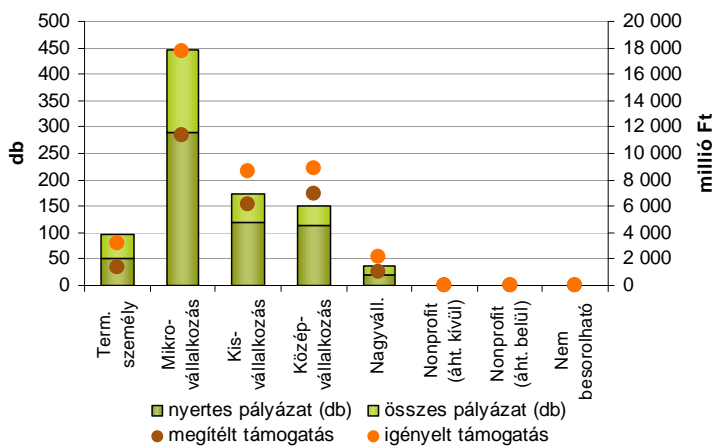
13. ábra: Az alintézkedés nyertes pályázatainak területi megoszlása

A nyertes pályázatok legnagyobb igényelt összege Észak-Alföldön jelentkezik, míg Közép-Magyarországon a legkisebb.

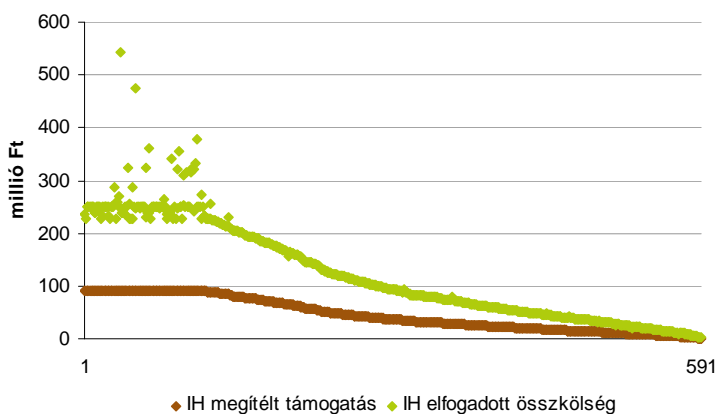
A vállalkozások méretbeli szektorait tekintve legaktívabbak szintén a mikrovállalkozások voltak, 447 darab beadott pályázattal, amelyek 65 %-a, 289 darab nyert is. Legsikeresebbek viszont a középvállalkozások voltak, pályázataik 75 %-a bizonyult támogathatónak, ez 114 pályázatot jelent. Leggyengébben a nagyvállalatok teljesítettek, pályázatainak csak az 53 %-a nyert, 19 darab.

14. ábra: A pályázói kör szervezettípus szerinti megoszlása

A nyertes pályázatok a méretkategóriák növekedésével, hasonlóan az állattenyésztési beruházásokhoz, egyre kevesebb darabszámú pályázatot tartalmaznak, míg a támogatási maximumot jelentő 90 millió forintos kategória esetén szintén jelentős számú pályázat nyert támogatást.

15. ábra: A pályázatok támogatási összeg szerinti rendezése

A pályázók tevékenységét tekintve a gabonatermelők adták be a legtöbb sikeres pályázatot, szám szerint 416 darabot, ez közel fele a teljes beadott pályázatok darabszámának, míg közel 71 %-a a nyertes pályázatok darabszámának. Emellett meglehetősen széles a pályázók tevékenységi palettája. Viszonylag jelentős mennyiségű pályázat nyert tárolással, raktározással foglalkozó cégek pályázatai esetén.

A tevékenységek szerinti támogatási igény is hasonló a nyertes pályázati darabszámokhoz, magasan vezetnek a gabonatermesztéssel foglalkozók, valamint szintén nagy tömegű támogatás vehetnek igénybe a tárolás, raktározás tevékenységet végző vállalkozások.

Összefoglaló értékelés az alintézkedésről

Az alintézkedés előrehaladásának értékelése

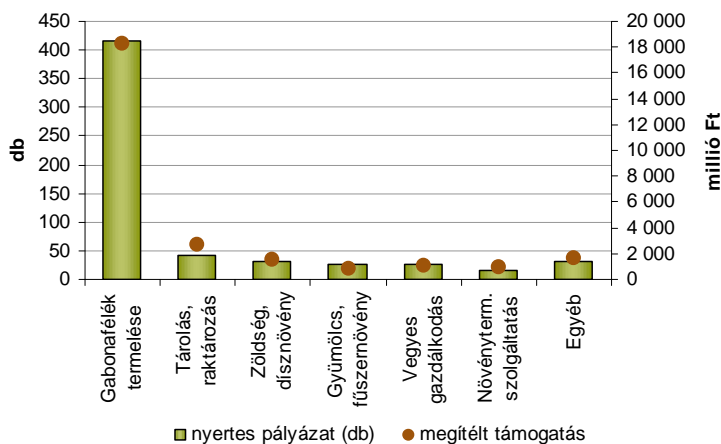
Az alintézkedés népszerűsége megfelelő, az AVOP keretében a viszonylag nagy számban pályázott alintézkedések közé tartozik. A pályázatok minősége általánosan megfelelő, a felfüggesztés előtt közvetlenül beadott pályázatok aránytalanul gyengébbek voltak, ami a pályázatok beadásával kapcsolatos sietségnek köszönhető.

A pályázattalási folyamat a pályázatok nagy száma miatt az átlagnál lassabban haladt előre, a szerződéskötési folyamat az értékelés időpontját tekintve megfelelő ütemben, hiszen az 589 nyertes pályázatból 528-ra szerződött az MVH. Ez önmagában biztató adat, a 2005. márciusi felfüggesztést tekintve pedig megfelelőnek mondható. A leszerződött állomány is arányosan halad előre, a szerződéssel le nem kötött, de IH által megítélt támogatott projektek között a méretet tekintve a legkisebbtől a legnagyobbig találunk beruházásokat, nem mondható, hogy tipikusan a kisebb projekteknek vagy a nagyobbaknak késik a szerződése.

Az alintézkedés relevanciájának értékelése

Az alintézkedés támogatott tevékenységei felölelik a növénytermesztés és a kertészet erő és munkagépeken kívüli beruházásait. Az alintézkedés célcsoportja konkrétan – hasonlóan a többi intézkedéshez – meghatározásra nem került, így a tevékenység és a jogi forma alapján a teljes magyar növénytermesztési és kertészeit szektor pályázhatott. **A pályázati feltételrendszer miatt (utófinanszírozás, biztosítékkadasi kötelezettség, pénzügyi eredményesség) a tőkeerős, illetve hitelképes vállalkozások voltak képesek pályázni.** Ezek többnyire a nagyobb vállalkozások közül kerülnek ki, tekintettel az ágazat alacsony fajlagos jövedelemtermelő-képességére. A pályázati feltételrendszer nem könnyítette meg a gyenge hitelképességű, alacsony tőkeerejű vállalkozások pályázatainak benyújtását, ezáltal ezen vállalkozások versenyképessége egyértelműen tovább romlik. A növénytermesztésben a vállalkozások jövedelemtermelő képessége a gabonátároló-kapacitás fejlesztésével érintett növények esetén a megművelt terület nagyságával egyenes arányban van, tehát a nagyobb méretű gazdaságok voltak azok, amelyek

16. ábra: A pályázatok TEÁOR-szerinti besorolása

reálisan képesek voltak az 1.1.2 alintézkedés keretében sikeresen pályázni . **A pályázók esélyeinek kiegyenlítése végett történt meg különálló értékelési rendszer kidolgozása az őstermelőkre, illetve a vállalkozásokra.**

Az alintézkedés keretében támogatott tevékenységek megfelelőek a fent részletezett célcsoport számára. Mivel ezek a vállalkozások hitelképesek, illetve megfelelően tőkeerősök, a megpályázott fejlesztéseket nagy valószínűséggel a közeljövőben banki hitel felvételével megvalósították volna. A pályázattal a feladatot vállalta, hogy megfelelő arányban veszi figyelembe a pénzügyi megvalósíthatóságot és a támogatásra rászorultságot. A támogatás ahhoz segítette hozzá ezeket a gazdálkodókat, hogy a relatív gabona-túltermelés időszakában a gabonátároló-kapacitások fejlesztésének eufóriájában a támogatással kiegészített, lényegesen kevesebb saját erőből kialakítsák a későbbi évek méretgazdaságossági előnye kihasználásának infrastrukturális alapját.

A beszerző, értékesítő szövetkezetek is jogosultak voltak a támogatásra, ez az a forma, amely keretében a kisebb területen gazdálkodók is részesülhetnek az alintézkedés által támogatott tevékenységek versenyképesség-javító hatásában.

A célcsoportok igényeinek, fejlesztési elképzeléseinek a pályázati feltételrendszer az MVH pályázatkezelői szerint megfelel (3,5), mindazonáltal lényegesen nagyobb mértékben, mint a célcsoportok adottságainak, anyagi és egyéb lehetőségeinek (2,5). Eszerint a pályázati feltételrendszer nem korlátozza a pályázókat lehetőségeik kihasználásában, sőt, a tevékenység és a jogi forma által meghatározott célcsoport adottságai korlátozták a pályázati feltételrendszernek való megfelelést.

A pályázati feltételrendszer egyes elemeit tekintve, szintén az MVH pályázatkezelői által kitöltött kérdőívekre alapozva, a legkedvezőtlenebbnek ítélt elemek a környezetvédelmi kötelezettség (2,33), valamint a fenntartási kötelezettség (2,83), emellett a saját forrást, mint pályázati feltételt is korlátozó tényezőként jelölték meg (3,0). Ezzel azt akarták jelezni, hogy a saját forrás biztosítása jelentős probléma a pályázók számára. **Megfigyelhető, hogy az MVH pályázatkezelői a pályázati feltételrendszerre vonatkozó kérdésekben minden esetben kedvezőbb pontot adtak a növénytermesztési beruházásokra vonatkozóan az állattenyésztési beruházásokkal szemben.** Ez is mutatja az ágazatok közötti jövedelmezőség-különbséget, illetve a szabályozási környezet eltéréseit (pl. kedvezőbb környezetvédelmi előírások a növénytermesztésben).

Az értékelési szempontrendszer a gazdaságosságot egyrészt az üzemméreten keresztül pontozza, csak az őstermelők esetében. A vállalkozások pályázatainak pontozási rendszere üzemméretre vonatkozó információt nem kér. Az őstermelők esetén az SFH számítás segítségével kifejezett, EUME-ben megadott gazdaságos üzemméretre adható maximális pontszám a teljes adható pontszám 2 %-a, emellett szerepel az értékelési rendszerben a bevétel, az adózott éves jövedelem, az üzemi méret arányos őstermelésből származó árbevétel, valamint az üzemi méret arányos adózott jövedelem. Ezen értékelési szempontokra együttesen az össz-pontszám 10 %-a adható. A gazdaság elemzésére a teljes pontszám 36 %-át kaphatja a pályázó, míg a projekt elemzésére maximálisan a 45 %-ot. A projektek külső hatásai viszonylag alacsony értékkel jelennek meg az értékelésben, 15 %, míg a termelői együttműködés csak jelzésszintű, a maximális össz-pontszámból csak 4 %-kal részesedik.

A gazdaság elemzése során figyelembe veszik a termelési feltételeket. Erre vonatkozóan a legmagasabb pontot az a pályázat kapja, amely esetén a termelési infrastruktúra mennyiségileg és minőségileg megalapozza a gazdaság megfelelő működését, feleannyi pontot kap az a pályázó, ahol a termelési infrastruktúra korszerűsége és műszaki állapota nem éri el az ágazati átlagot, de kapacitásösszhangja megfelelő, míg 0 pontot kap, ahol a termelési infrastruktúra kapacitásösszhangja és korszerűsége nem megfelelő. Ezen pontozás alapján az a gazdálkodó van előnyben, aki a piacon is versenyelőnyt élvez.

A gazdaság értékesítési lefedettségének pontozása ésszerű, nincs hasonló visszasság.

Környezeti helyzet vonatkozásában, amelyik gazdálkodó teljesíti az előírásokat, az kap több pontot.

A gazdálkodók minősítése a végzettségükre terjed ki, az alintézkedés célrendszerében korábban nem szerepel a szakmai végzettségbeli kötelezettség, habár a végzettség, illetve a szakmai gyakorlat jelent egyfajta felkészültséget. Önmagában a szakmai gyakorlat nem ér pontot. Az értékelési szempont ettől függetlenül releváns.

A projekt elemzése során a finanszírozás biztonságára vonatkozóan a pénzforgalmi terv alapján pontoz a rendszer, a beruházás hatékonyságát vizsgálja az üzemeltetési időszak adatai alapján, valamint értékeli a beruházás hatékonyságát és gazdaságosságát a megtérülés, illetve az egységnyi támogatásra jutó jövedelemhányad alapján.

Ezek mellett értékeli a környezeti hatást, a foglalkoztatási hatást és az esélyegyenlőségek érvényesülését.

A pontozási rendszer legnagyobb súllyal a beruházás hatását vizsgálja, a fejlesztés indokoltságát a program operatív céljainak figyelembe vételével, a fejlesztés céljának korszerűségét, a fejlesztés kapcsolódását más projektekhez, a projekt eredményei fenntartásának további fejlesztés-igényét. Ezekre a szempontokra együttesen 30 pont adható. Ez önmagában szolgálja a programcélok adott időpillanatban történő megvalósulását, viszont egyben (pl. az 5 éves fenntartási kötelezettség miatt) megnehezíti a későbbi fejlesztéseket (szerződésmódosítás, stb.).

Ezek alapján a pénzügyileg, illetve a piaci környezetet, valamint a gazdálkodó szakmai felkészültségét tekintve stabilabb, vagyis ebből eredően versenyképesebb vállalkozások kaphatnak támogatást az alintézkedés keretében.

Kitekintés a következő időszakra

Az EMVA-rendelet tartalmazza a mezőgazdasági üzemek korszerűsítése intézkedést, a fizikai erőforrások szerkezetátalakítását és fejlesztését, valamint az innováció elősegítését célzó intézkedések körében. Előreláthatólag a végrehajtási rendelet fogja szabályozni az innovációs elemet.

Az alintézkedés fenntartása különösen fontos, hiszen nagy volt a pályázói érdeklődés, ami mutatja a támogatott tevékenységek jelentőségét. A jelenleg nagy mértékben támogatott gabonatároló-kapacitás kiépítése a jövőben valószínűleg csökkenni fog, hiszen megteremtődik Magyarország korszerű tárolókapacitása, és az alintézkedés keretében támogatott további tevékenységek kerülnek előtérbe. A feltételrendszer átalakítását igényli a kisebb méretű gazdálkodók támogatási hatásból való részesülésének megteremtése annak érdekében, hogy ténylegesen az életképességi minimumtól már alkalmasak legyenek a gazdálkodók a támogatás versenyképesség-növelő hatásának kihasználására, magyarán a beruházások ne csak a növénytermesztési ágazat termékeinek versenyképességét szolgálják, hanem az azt előállító gazdálkodók is abba helyzetbe kerüljenek, hogy lehetőségük legyen a tárolásban rejlő árnövekedési lehetőség realizálására, annak kihasználására, ezzel az extra-jövedelem egy része náluk realizálódjon, ne a felvásárlóknál/kereskedőknél.

Új erő- és munkagépek, technológiai és informatikai berendezések beszerzésének támogatása (1.1.3)

Az alintézkedés háttere, előtörténete

Az elmúlt évtized gazdaságot érintő változásai miatt a korábbi nagyüzemek eszközállományának egy része az új üzemstruktúrában nem hasznosul, állaga erősen leromlott, vagy lepusztult. A kisebb méretű és eltérő termelési szerkezetű egyéni gazdaságok eszközigénye az előző, nagyüzemi csoporttól jelentősen különbözik. Sürgető igény jelentkezett ezért az új gazdaság-szerkezet műszaki-technológiai hátterének megteremtése, korszerű gépekkel való ellátása iránt, amelyet azonban a gazdaságok jelentős tőkehiánya korlátoz.

1. ábra: A főbb erő- és munkagépek állománya

Megnevezés	1991	1996	2000
Gépi vonóerő-kapacitás, ^{a)} ezer kW	9 693	9 687	9 886
Összes traktor, ezer db	92,0	92,2	113,3
Traktorok átlagos motorkapacitása, kW	47	53	52
Gabonaarató-cséplőgép összesen, ezer db	10,4	9,5	12,1
Önjáró rakodógép, ezer db	6,0 ^{b)}	4,2	5,5
Összes tehergépkocsi, ezer db	41,3	38,2	25,8
Tehergépkocsik átlagos motorkapacitása, kW	76	70	71
Autóbusz, ezer db	3,0 ^{b)}	2,5	2,3

^{a)} Autóbusz és személygépkocsi motorkapacitása nélkül.

^{b)} Gazdálkodó szervezetek adatai.

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

Hasonló támogatást a SAPARD program is biztosított. A legfontosabb azonban arra utalunk, hogy a „normatív géptámogatás” az előző évtizedek egyik legfontosabb és legkedveltebb mezőgazdasági támogatási formája volt. Ehhez a támogatási formához valamennyi érintett, a mezőgazdasági termelő, a gépkereskedő nagyon „hozzászokott” így érthető, hogy az alintézkedés iránti igény kiemelkedő volt. A közelmúltban elvégzett kutatások szerint azonban a beruházási döntés egyik meghatározó oka, motiváló tényezője a támogatás megléte és nem más gazdaságossági vagy hatékonysági tényező volt. Azt természetesen nem vitatjuk, hogy a támogatott gépberuházások hozzásegítik a gazdálkodókat a gazdaságos, költségtakarékos termeszéshez.

A beavatkozás célja

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze az intézkedés célrendszerét, tekintettel a programozási dokumentumokra, valamint a pályázati felhívásra. Az említett dokumentumok szerint az intézkedés célrendszere egységes, ezért nem tárgyaljuk külön alintézkedésenként, ahogy azt a megalósítás esetében tesszük.

17. ábra: Az alintézkedés célrendszere

AVOP	PKD	Pályázati felhívás
Globális célok		
A gazdaságok jövedelmi helyzetének javítása A környezet védelme és javítása A higiéniai és állatjóléti körülmények színvonalának emelése A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	A gazdaságok jövedelmi helyzetének javítása A környezet védelme és javítása A higiéniai és állatjóléti körülmények színvonalának emelése A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése Meglévő munkahelyek megőrzése, új munkahelyek létrehozása	Meglévő munkahelyek megőrzése, új munkahelyek létrehozása
Specifikus célok		
A termelési költségek csökkentése A hatékonyság növelése A mezőgazdasági alaptervekenység termelési szerkezetének korszerűsítése A technológiai színvonal fokozása az állatjóléti (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelmi érdekében A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	A termelési költségek csökkentése A hatékonyság növelése A mezőgazdaság termelési szerkezetének korszerűsítése A technológiai színvonal fokozása az állatjóléti (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelme érdekében A termékek minőségének javítása, a hozzáadott érték növelése	A termelési költségek csökkentése A termelés hatékonyságának növelése A mezőgazdaság termelési szerkezetének korszerűsítése A technológiai színvonal fokozása az állatjólét (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelme érdekében A termékek minőségének javítása, a hozzáadott érték növelése
Operatív célok		
A termelési költséget csökkentő és a hatékonyságot javító beruházások A termelési szerkezet változtatását célzó beruházások A környezet védelmét, a higiéniai és állatjóléti feltételek megteremtését, fejlesztését szolgáló beruházások Új technológiák bevezetését és minőségjavítást célzó beruházások	A termelési költséget csökkentő és a hatékonyságot javító beruházások A termelési szerkezet változtatását célzó beruházások A környezet védelmét, a higiéniai és állatjóléti feltételek megteremtését, fejlesztését szolgáló beruházások Új technológiák bevezetését és minőségjavítást célzó beruházások	

Az intézkedés célrendszere az AVOP és a PKD esetében szinte teljesen megegyezik, a célrendszer elmozdulása nem figyelhető meg. A Pályázati felhívás logikus rendben tovább bontja az azt megelőző két dokumentum célrendszerét. A támogatható tevékenységek voltak hivatottak realizálni ezeket a célokat.

Az AVOP szerint „A magyar mezőgazdaság versenyképessége [...] nem megfelelő, melynek legfőbb okai:

- [...] a termelés műszaki – technikai - technológiai fejlesztései elmaradtak a szükségletektől,
- az elavult eszközállomány megnehezíti a magas minőségi követelményeknek megfelelő termékek előállítását, növeli a termelési költségeket,

- nem alakult ki a birtokméretek és a termelőeszköz kapacitások (gépek, épületek, öntöző berendezések, ültetvények) közötti összhang”

Ezen okok alapján a célokat a programdokumentum a következőkben fogalmazza meg:

„Alapvető cél a mező- és erdőgazdasági, [...] termelés modernizálása, strukturális támogatása, konkrétan:

- a termelés fajlagos költségeinek csökkentése, technikai-technológiai megújulás,
- a termelékenység növelése,
- a termelési szerkezet javítása,
- a termékek minőségének javítása,”

Ezen célok elérését szolgálja a Mezőgazdasági üzemek beruházásainak támogatása intézkedés, ezen belül az Új erő és munkagépek, technológiai és informatikai berendezések beszerzését segítő alintézkedés.

Az alintézkedés - a támogatás szellemének megfelelő - feltételezett végső célja a versenyképesség javítása érdekében abban áll, hogy megfelelő kapacitás esetében a vállalkozó időben, veszteség nélkül tud betakarítani (az alkalmas napokat ki tudja használni), valamint egyben minőségromlás nélkül. Ha valóban ez a cél, akkor elsősorban azt kell figyelembe venni, hogy az egyes gazdálkodóknak van vagy nincs megfelelő kapacitása, illetve az egyes üzemek mérete a meglévő gépi kapacitással összhangban van-e. Tapasztalataink azt mutatják, hogy a nagyobb méretű gazdaságoknak van megfelelő gépi kapacitása.

Felmerül a kérdés, hogy az SFH életképességi mutató megfelelő-e a támogathatóság meghatározására, vagyis annak eldöntésére, hogy egy gazdaság a beruházás befejezését követő első évben életképes-e, ami a támogatásnak feltétele (FADN alapadat-rendszeren működő kimutatás, országosan 3000-es mintával dolgozik: ezáltal rendelkezünk reális képről az ágazat jövedelemtermelő képességéről)? Mutatja-e ez a mutató azt a komplexitást, ami annak eldöntéséhez szükséges, hogy a gazdálkodó adott piaci helyzetben életképesen tud-e működtetni egy mezőgazdasági vállalkozást?

A géptámogatásokkal kapcsolatban differenciálatlan a gyakorlatban működő cél, miszerint bármilyen vállalkozás bármilyen gépbeszerzéséhez saját forrás kiegészítése (feltőkésítés) közpénzekből. Semmilyen innovációt vagy speciális minőségét nem szolgált az alintézkedés a jelenlegi formájában. Nagyvállalatok erre a típusú támogatásra nincsenek rászorulva, hiszen megfelelő jövedelmezőségük miatt hitelképesek, illetve tőkeerősségük miatt beruházás-képesek.

Miért fontos ez? A gépfejlesztéshez kellene lennie egy birtokstruktúra-politikai vízióknak, amely alapján meghatározható a támogatandó kapacitású és felhasználási célú gépek köre. A támogatott gépméreten keresztül a gazdaságméret viszonylag hamar elérné a birtokstruktúra-politikában meghatározott helyzetet.

A gépbeszerzési támogatásnak a megvalósulás alapján a lényege csak annyi volt, hogy minél több gépet lehessen értékesíteni. Nem volt átgondolt, kidolgozott, stratégiailag megtervezett célrendszere, beleértve az operatív célok szintjét is. Ha nincsenek célok, a projektkiválasztásban sem lehet ezeket érvényesíteni.

A géptámogatási alintézkedés egy egyszerű (objektív elbírálás, hibalehetőség kevés van), gyors abszorpciót lehetővé tevő alintézkedés. A projektek azonban nem projektszerűek: egyszeri beszerzés, egyszerű pályázatok. Nincsenek mérőkövető, vitatható tételek, így a gyors forrásfelhasználás, valamint a viszonylag egyszerűbb ügyintézés lehetővé vált.

Az alintézkedés előrehaladása

Erő és munkagépek vásárlására 2115 darab pályázat érkezett be, amiből eddig 1433 darab nyert, a benyújtott pályázatok 68 %-a. a beadott dokumentációk 15 %-a, 327 darab bizonyult sikertelennek, míg 355 darab, a beadottak 17 %-a elbírálás alatt van.

A pályázatok beadása 2004. májusától egyenletesen és erőteljesen nőtt. Mivel ezt az alintézkedést 2004 novemberében függesztették fel, így nem jelentkezik az év végi kisebb mértékű visszaesés.

Eddig gépberuházásokra országos szinten több, mint 31 milliárd forintot pályáztak, amelyből 22 milliárd forint értékű pályázati összeget el is nyertek, ami az igényelt összeg 71 %-a. A döntés előtt álló pályázatok összes támogatási igénye mintegy 5 milliárd forint. A kifizetések közel 6 milliárd forintnál tartanak, ami az elnyert összeg 27 %-a.

A beadott pályázatok nagy darabszámát egyértelműen a pályázati lehetőség széleskörű ismertsége okozta. Emellett fontos volt a korábbi pályázati rendszerekből ismert jogcím, habár a jelenlegi feltételek azoknál bonyolultabbak voltak. A hitelképes gazdálkodók esetében a pályázati feltételeknek való megfelelés sem okozott problémát.

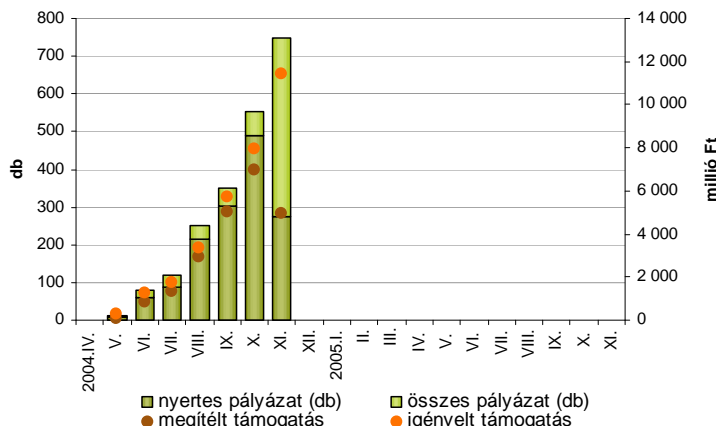
A pályázói- és projekt-összetétel jellemzése

Legtöbb pályázat, 484, illetve 483 darab Dél-Alföldről, illetve Észak-Alföldről érkezett. A legmagasabb nyerési arányt a Nyugat-Dunántúlon érték el a pályázók, 79 %-ot. Közép-Magyarország a pályázatok darabszámában is, és azok sikerességében is sereghajtó, 88 darabbal, illetve 57 %-os nyerési aránnyal.

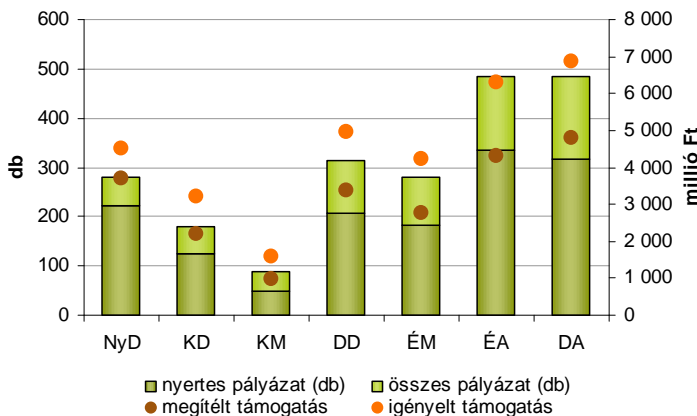
A legtöbb nyertesnek ítélt pályázat Észak-Alföldről, illetve Dél-Alföldről érkezett be, 334, illetve 315 darab, legkevesebb Közép-Magyarországról.

A legnagyobb mértékű támogatást a nyertes pályázók Dél-Alföldön igényelték, több, mint 4,7 milliárd forintot. Ez igaz a teljes igényelt mennyiségre is (6, 858 milliárd forint). Az elbírálás alatt lévő pályázatok támogatási igénye is ebben a régióban a legmagasabb, mint egy 1,3 milliárd forint.

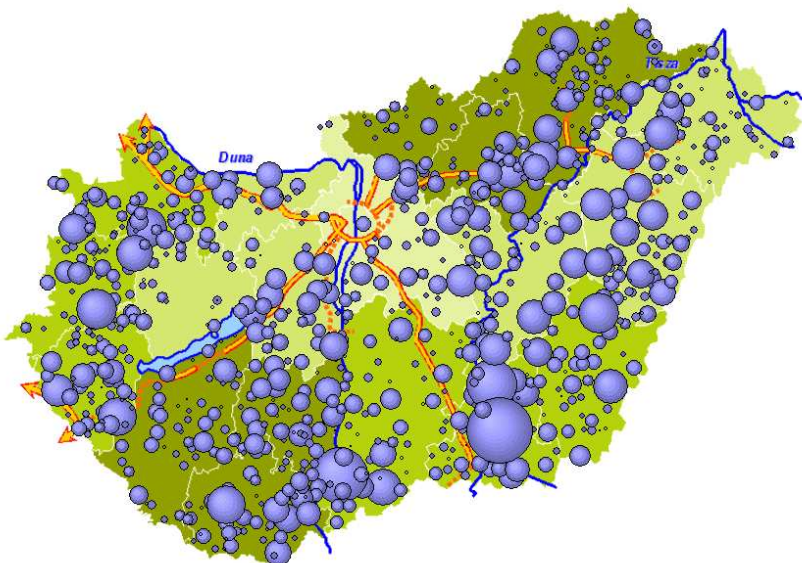
18. ábra: A pályázati folyamat előrehaladása

19. ábra: A pályázatok regionális megoszlása

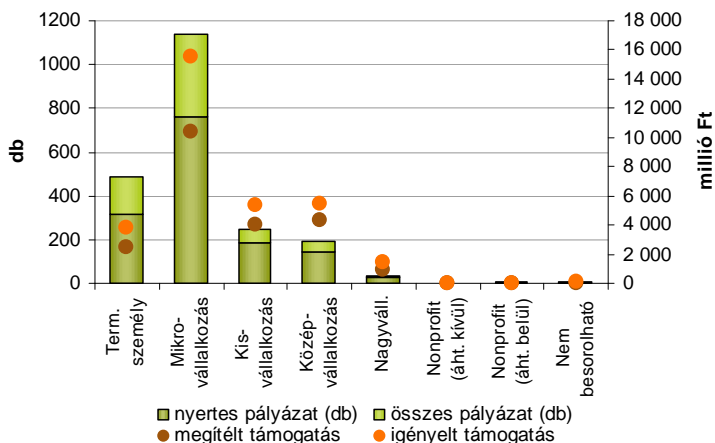
20. ábra: Az alintézkedés nyertes pályázatainak területi megoszlása

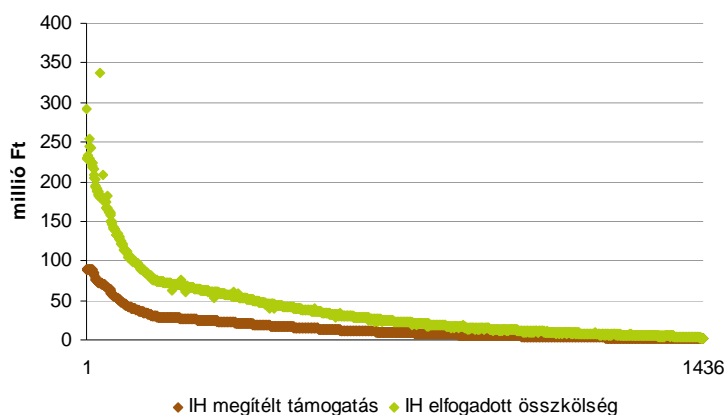
A pályázók szervezeti besorolását tekintve megállapítható, hogy a beadás során a mikrovállalkozások voltak túlsúlyban, ebből a vállalkozói méretből 1141 pályázat érkezett be, amelyek 66 %-a nyert is, így a nyertes pályázatok darabszámában is ez a méretkategória volt a legsikeresebb.

A nyerési arányt tekintve a közép-vállalkozások nyújtottak be legjobb minőségű pályázatokat, 77 %-a a pályázataiknak nyert, a benyújtott 190 darabból 147 darab.

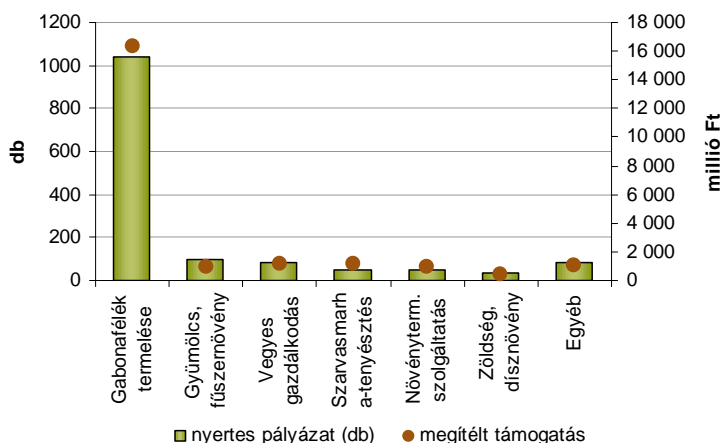
21. ábra: A pályázói kör szervezettípus szerinti megoszlása

A gépberuházások, eltérően az állattenyésztési és növénytermesztési beruházásoktól, a kisebb összegű projektekben határozott dominanciát mutatnak. A projektek, pályázatok méretének növekedésével darabszámuk egyértelműen csökken. A választó határ a 30-45 millió forintos támogatási mértékű pályázatok kategóriája, itt és fölött jelentősen kevesebb a nyertes pályázatok darabszáma.

22. ábra: A pályázatok támogatási összeg szerinti rendezése

A TEÁOR szerint besorolva a nyertes pályázatokat megállapíthatjuk, hogy ezen az intézkedésen gyakorlatilag a gabonatermesztők fejlesztették gépparkjukat, a többi tevékenységet gyakorló gazdálkodók elvélve nyújtottak be pályázatokat erre az alintézkedésre. Hasonló képet mutat a támogatásigény szerinti bemutatás, a gabonatermesztők a támogatás meghatározó részét is elnyerték.

23. ábra: A pályázatok TEÁOR-szerinti besorolása

Összefoglaló értékelés az alintézkedés

Az alintézkedés előrehaladásának értékelése

A pályázatok darabszámából egyértelműen látszik, hogy az alintézkedés megfelelő népszerűségnek örvend a gazdálkodók körében. A benyújtott és a nyertes pályázatok darabszámának időbeli változását összehasonlítva megfigyelhető, hogy 2004. októberig a benyújtott pályázatok nagy része nyert, ám novemberben, vagyis közvetlenül a felfüggesztés előtt a beadott nagyszámú pályázatnak kevesebb, mint fele nyert támogatást, de a nyertes pályázatok darabszámánál még több van elbírálás alatt.

A pályázatok nagy száma miatt a pályázattási folyamat lassan halad, amit ugyan egy kevésbé gyorsít a pályázatok viszonylagos egyszerűsége. A folyamat gyorsaságára utal, hogy a legutolsó pályázatokat 2004. novemberében nyújtották be, és az értékelés idején még hátra volt 352 darab

pályázat elbírálása. A szerződéskötési folyamat viszonylag gyorsan halad, az 1433 nyertes pályázatból 1371-re kötötték meg a támogatási szerződést.

Az alintézkedés relevanciájának értékelése

A gépberuházási alintézkedés a versenyképesség fejlesztése AVOP prioritáshoz közvetlenül járul hozzá, hiszen egyrészt a korszerű technológiát használva a termékek minősége javítható, míg az új gépek többnyire olcsóbban üzemeltethetőek a használt berendezéseknél, így a gépfejlesztés a jövedelmezőség javításához több irányból járul hozzá. A támogatott fejlesztések lefedik a mezőgazdaságban általánosan használt gépi berendezéseket, illetve kizárják azokat, amelyek nem tartoznak a mezőgazdasági tevékenység géprendszerébe (pl. fűnyíró).

A támogatási jogosultság teljes körű kiterjesztése látszólag a lehető legtöbb pályázó támogatható körbe vonását mutatja, míg – főleg – a finanszírozási feltételek a tőkeerős gazdálkodók számára tette reálissá a pályázat lehetőségét. A támogatásnak a gépforgalomra pozitív hatása van.

A gépfejlesztési támogatás elméletben hozzájárul a gazdaságméretök növeléséhez, hiszen az új géppel rendelkező gazdálkodó versenyképessége javul, egyben az azzal nem rendelkezőké romlik, ami a földterületek koncentrációjához vezet. Erre további kényszerítő hatás a meglévő gépkapacitás kihasználásának kényszere, hiszen a befektetésnek bevételt kell termelnie, vagyis a gazdaságosan működtethető gépeknek a lehető legnagyobb területet kell megművelniük, a lehető legnagyobb jövedelem elérése céljából.

A célcsoport a pályázati feltételrendszerben nincs szegmentálva, nagyon széles a kör. Az SFH-ből következő méret feletti gazdálkodók közül mindenki jogosult volt pályázni. A minimális üzemméret viszonylag alacsonyan van megállapítva, tehát sokak számára mutatott fejlesztési lehetőséget. A pályázati feltételrendszer viszont a beruházások biztonságára és fenntarthatóságára törekedett, így **a célcsoport a gyakorlatban a gazdaságilag erős, hitelképes vállalkozásokra szűkült le.**

A pályázati cél megfelelően találkozik az igényekkel, minden gazdálkodó akar gépet vásárolni/lecserélni. A gépek mérete sem behatárolt, lehet kicsit is, nagyot is vásárolni.

A célcsoportok meghatározatlansága miatt annak igényei sem mérhetőek fel, a mindenki által pályázható jogcím a pénzügyi biztonsági keretfeltételek mellett működőképes, ami okozza a gyakorlati megvalósulás által mutatott képet.

A potenciális pályázók adottságai is jelentős eltérést mutatnak, mind gazdálkodási, mind pénzügyi téren. A kapacitások összhangjára vonatkozóan nem rendelkezünk pontos felmérésekkel, így az ez irányú adottságok csak becslhetőek.

A pályázói érdeklődést az MVH munkatársai egyértelműen jónak ítélték.

A célcsoportok igényeinek, fejlesztési elképzeléseinek a pályázati feltételrendszer az MVH pályázatkezelői szerint megfelel (3,43), mindazonáltal lényegesen nagyobb mértékben, mint a célcsoportok adottságainak, anyagi és egyéb lehetőségeinek (2,71). Eszerint a pályázati feltételrendszer nem korlátozza a pályázókat lehetőségeik kihasználásában, sőt, a pályázók korlátai nem engedték a rendszerbe való bekapcsolódást.

A pályázati feltételrendszer egyes elemeit tekintve, szintén az MVH pályázatkezelői által kitöltött kérdőívekre alapozva, a legkedvezőtlenebbnek ítélt elemek a környezetvédelmi kötelezettség (2,67), illetve a saját forrás megléte (2,67). A saját forrás biztosítása eszerint általános és jelentős probléma a pályázók számára. Az üzemben tartási kötelezettséget az MVH pályázatkezelői semlegesnek ítélik, vagyis nem értékelték a pályázók szempontjából korlátozó tényezőnek. Ez

egy mezőgazdasági gép esetében érthető, hiszen általánosságban a gyakorlati használhatósága ezeknek a gépeknek meghaladja az 5 évet.

A biztosítékadási kötelezettséget nem ítélik a pályázatkezelők jelentős problémának (3,29), holott tapasztalataink szerint ezt jelentős nehézségnek érzik a pályázók. A jogosultak köre, a jogosult tevékenységek és az elszámolható költségek sem jelentenek jelentős korlátozó tényezőt a pályázatkezelők szerint. Egyes jelzések szerint a minimális támogatási összeg lehetett volna alacsonyabb. Ez véleményünk szerint a támogatás elaprózódásához vezetett volna, illetve a pályázatok járulékos költségei miatt irreálissá tette volna ezeket a pályázatokat.

Az értékelési szempontrendszer a gazdaságosságot egyrészt az üzemméreten keresztül pontozza, csak az őstermelők esetében. A vállalkozások pályázatainak pontozási rendszere üzemméretre vonatkozó információt nem kér. Az őstermelők esetén az SFH számítás segítségével kifejezett, EUME-ben megadott gazdaságos üzemméretre adható maximális pontszám a teljes adható pontszám 2 %-a, emellett szerepel az értékelési rendszerben a bevétel, az adózott éves jövedelem, az üzemi méret arányos őstermelésből származó árbevétel, valamint az üzemi méret arányos adózott jövedelem. Ezen értékelési szempontokra együttesen az össz-pontszám 10 %-a adható. A gazdaság elemzésére a teljes pontszám 36 %-át kaphatja a pályázó, míg a projekt elemzésére maximálisan a 45 %-ot. A projektek külső hatásai viszonylag alacsony értékkel jelennek meg az értékelésben, 15 %, míg a termelői együttműködés csak jelzésszintű, a maximális össz-pontszámból csak 4 %-kal részesedik.

A gazdaság elemzése során figyelembe veszik a termelési feltételeket. Erre vonatkozóan a legmagasabb pontot az a pályázat kapja, amely esetén a termelési infrastruktúra mennyiségileg és minőségileg megalapozza a gazdaság megfelelő működését, feleannyi pontot kap az a pályázó, ahol a termelési infrastruktúra korszerűsége és műszaki állapota nem éri el az ágazati átlagot, de kapacitásösszhangja megfelelő, míg 0 pontot kap, ahol a termelési infrastruktúra kapacitásösszhangja és korszerűsége nem megfelelő. **Ezen pontozás alapján az a gazdálkodó van előnyben, aki a piacon is versenylőnyt élvez, illetve a megfelelő mennyiségű és minőségű termelési infrastruktúra megléte miatt valójában nincs is szüksége gépberuházási fejlesztésre.**

A gazdaság értékesítési lefedettségének pontozása ésszerű, nincs hasonló visszasság.

Környezeti helyzet vonatkozásában, amelyik gazdálkodó teljesíti az előírásokat, az kap több pontot.

A gazdálkodók minősítése a végzettségükre terjed ki, az alintézkedés célrendszerében korábban nem szerepel a szakmai végzettségbeli kötelezettség, habár a végzettség, illetve a szakmai gyakorlat jelent egyfajta felkészültséget. Önmagában a szakmai gyakorlat nem ér pontot. Az értékelési szempont ettől függetlenül releváns.

A projekt elemzése során a finanszírozás biztonságára vonatkozóan a pénzforgalmi terv alapján pontoz a rendszer, a beruházás hatékonyságát vizsgálja az üzemeltetési időszak adatai alapján, valamint értékeli a beruházás hatékonyságát és gazdaságosságát a megtérülés, illetve az egységnyi támogatásra jutó jövedelemhányad alapján.

Ezek mellett értékeli a környezeti hatást, a foglalkoztatási hatást és az esélyegyenlőségek érvényesülését.

A pontozási rendszer legnagyobb súllyal a beruházás hatását vizsgálja, a fejlesztés indokoltságát a program operatív céljainak figyelembe vételével, a fejlesztés céljának korszerűségét, a fejlesztés kapcsolódását más projektekhez, a projekt eredményei fenntartásának további fejlesztés-igényét. Ezekre a szempontokra együttesen 30 pont adható. Ez önmagában szolgálja a programcélok adott

időpillanatban történő megvalósulását, viszont egyben (pl. az 5 éves fenntartási kötelezettség miatt) megnehezíti a későbbi fejlesztéseket (szerződésmódosítás, stb.).

Az MVH munkatársai szerint a pályázatok között igazi szelekció nem folyt, ameddig a keret tartott, a felterjeszhető pályázatok nyertek. Amit a pályázatok benyújtásának időbeli előrehaladását mutató grafikon is alátámaszt.

Az életképes üzemi méret elérése megfelelő a beruházás vége után, így a pályázati értékelésben ennek a pontnak a szerepeltetése szintén a nagyobb vállalkozásoknak kedvez.

A területi egyenlőtlenségek mérséklésére a pályázati értékelési rendszer nincs tekintettel, a hátrányos helyzetű térségekből érkező pályázatok nem kapnak többlet-pontot.

Az értékelés az őstermelők esetén nem tér ki a kapacitásösszhang megítélésére, míg kapacitásösszhang hiányának a vállalkozások esetében negatív megítélése hátráltatja a programcélok teljes körű elérését.

Kitekintés a következő időszakra

Az EMVA-rendelet az eddigieknél lényegesen kisebb súllyal kezeli a mezőgazdasági beruházások támogatását, és mindenképpen valamilyen innovációs célt is mellérendel a fejlesztésekhez. A majdani jogerős előírások jelenleg nem ismertek, az EMVA rendelet általános megfogalmazásin kívül.

A géptámogatás fent szükséges tartani, de nem a jelenlegi formájában, amikor is bárki, bármilyen gépet megvásárolhat, ha eléggé tőkeerős, hanem a géptámogatást alá kell rendelni egy magasabb célnak, és a gépek beszerzését nem célnak kell tekinteni a támogatási rendszer kialakítása során, hanem kizárólagosan egy eszköznek az agrár-stratégia megvalósítása érdekében. A feltételrendszerben jelentős hangsúlyt kell, hogy kapjon a tényleges kapacitásösszhang megteremtése, a túlgépesítés, és ezzel a holtteher-hatás mérséklése érdekében. Ezzel párhuzamosan a minimum feltételek áttekintése is elengedhetetlen, annak érdekében, hogy a kisebb termelők is képesek legyenek versenyképességük támogatással történő fokozására.

A pályázatok kezelését, a szerződéskötést, a támogatások igénylését átláthatóbb, egyszerűbb rendszerben célszerű kialakítani.

Ültetvénytelepítési beruházások támogatása (1.1.4)

Az alintézkedés háttere, előtörténete

Magyarországon a szőlő- és gyümölcsstermelés adottságai kiválóak. Az ültetvények kor- és fajtaösszetétele, valamint a telepítés rendszere azonban igen kedvezőtlen, így a magyar mezőgazdaság csak részben képes kihasználni a termőhelyi adottságok kínálta előnyöket. Mind a szőlő, mind pedig a gyümölcs ültetvényekre jellemző az elaprózott birtokszerkezet, a törpebirtokok túlsúlya. A gyümölcsösök 66%-a fél hektárnál kisebb. Az ültetvénytelepítések fejlesztése azért is fontos, mert ezek az élelmiszeripar számára alapanyagot termelő ágazatok igen jelentős szerepet töltenek be a vidéki népesség foglalkoztatásában.

Az ültetvénytelepítési fejlesztések a változó piaci és minőségi igényekhez igazodó faj-, és fajtaösszetétel módosítására, a telepítési rendszer modernizálására irányultak. Az alma, körte és őszibarack ültetvények pótlás jellegű telepítését valamint igazoltan meglévő felvevőpiacokat kiszolgáló bővítő jellegű telepítéseket társfinanszírozás keretében támogatták, a vonatkozó CMO¹ előírásainak betartása mellett. Az egyéb gyümölcsös ültetvények fejlesztését – a felvevőpiac függvényében – nemzeti forrásból tervezték finanszírozni.

24. ábra: Gyümölcsstermelés Magyarországon

Megnevezés	1996-2000 évek átlaga	2000	2001	2002	2003	2004 ⁺⁾
Összes terület, ezer ha	96	95	97	97	101	98
Termőterület, ezer ha	73	73	76	76	81	..
Termésmennyiség, ezer t	912	1 038	917	699	724	1 000
Ebből: alma	535	695	605	527	508	666
körte	38	37	21	13	19	17
meggy	55	49	56	38	49	72
szilva	106	91	90	49	45	60
kajszi	29	21	16	7	31	35
őszibarack	66	64	57	22	32	81

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

A fenti táblázat is arra utal, hogy az alintézkedés a legnagyobb termelési arányú fajok telepítését, meglévő ültetvények korszerűsítését támogathatta.

Az uniós csatlakozást megelőzően ennek a támogatási formának nagy hagyományai voltak, a magas telepítési költségek miatt az elmúlt évtizedben szinte csak támogatással lehetett ültetvényt telepíteni.

A beavatkozás célja

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze az intézkedés célrendszerét, tekintettel a programozási dokumentumokra, valamint a pályázati felhívásra.

¹ Közös piaci szervezet

25. ábra: Az alintézkedés célrendszere

AVOP	PkD	Pályázati felhívás
Globális célok		
A gazdaságok jövedelmi helyzetének javítása A környezet védelme és javítása A higiéniai és állatjóléti körülmények színvonalának emelése A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	A gazdaságok jövedelmi helyzetének javítása A környezet védelme és javítása A higiéniai és állatjóléti körülmények színvonalának emelése A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése Meglévő munkahelyek megőrzése, új munkahelyek létrehozása	Meglévő munkahelyek megőrzése, új munkahelyek létrehozása
Specifikus célok		
A termelési költségek csökkentése A hatékonyság növelése A mezőgazdasági alaptervekenység termelési szerkezetének korszerűsítése A technológiai színvonal fokozása az állatjóléti (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelmi érdekében A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	A termelési költségek csökkentése A hatékonyság növelése A mezőgazdaság termelési szerkezetének korszerűsítése A technológiai színvonal fokozása az állatjóléti (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelme érdekében A termékek minőségének javítása, a hozzáadott érték növelése	A termelési költségek csökkentése A termelés hatékonyságának növelése A mezőgazdaság termelési szerkezetének korszerűsítése A technológiai színvonal fokozása az állatjólét (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelme érdekében A termékek minőségének javítása, a hozzáadott érték növelése
Operatív célok		
A termelési költséget csökkentő és a hatékonyságot javító beruházások A termelési szerkezet változtatását célzó beruházások A környezet védelmét, a higiéniai és állatjóléti feltételek megteremtését, fejlesztését szolgáló beruházások Új technológiák bevezetését és minőségjavítást célzó beruházások	A termelési költséget csökkentő és a hatékonyságot javító beruházások A termelési szerkezet változtatását célzó beruházások A környezet védelmét, a higiéniai és állatjóléti feltételek megteremtését, fejlesztését szolgáló beruházások Új technológiák bevezetését és minőségjavítást célzó beruházások	

Az intézkedés célrendszere az AVOP és a PKD esetében szinte teljesen megegyezik, a célrendszer elmozdulása nem figyelhető meg. A Pályázati felhívás logikus rendben tovább bontja az azt megelőző két dokumentum célrendszerét. A támogatható tevékenységek voltak hivatottak realizálni ezeket a célokat.

Amint az a program bemutatásánál látható volt, az AVOP általános célja a mezőgazdasági fejlesztések területén „a mezőgazdasági, halászati és élelmiszer-feldolgozó ágazatokban tevékenykedő gazdasági szereplők versenyképességének javítása, [...]”, ez alá tagozódik az ültetvénytelepítés támogatása is.

Az AVOP az intézkedés indoklásánál megállapítja, hogy „Magyarországon a szőlő- és gyümölcsstermelés adottságai kiválóak. Az ültetvények kor- és fajtaösszetétele, valamint a

telepítés rendszere azonban igen kedvezőtlen, így a magyar mezőgazdaság csak részben képes kihasználni a termőhelyi adottságok kínálta előnyöket. Mind a szőlő, mind pedig a gyümölcs ültetvényekre jellemző az elaprózott birtokszerkezet, a törpebirtokok túlsúlya. A szőlőültetvények 89%-a, a gyümölcsösök 66%-a fél hektárnál kisebb. Az ültetvénytelepítések fejlesztése azért is fontos, mert ezek az élelmiszeripar számára alapanyagot termelő ágazatok igen jelentős szerepet töltenek be a vidéki népesség foglalkoztatásában.”

A programdokumentáció szerint „Az ültetvénytelepítési fejlesztések a változó piaci és minőségi igényekhez igazodó faj-, és fajtaösszetétel módosítására, a telepítési rendszer modernizálására irányul.

Az alma, körte és őszibarack ültetvények pótlás jellegű telepítését valamint igazoltan meglévő felvevőpiacokat kiszolgáló bővítő jellegű telepítéseket társfinanszírozás keretében tervezzük támogatni, a CMO előírásainak betartása mellett., Az egyéb gyümölcsös ültetvények fejlesztését – a felvevőpiac függvényében – nemzeti forrásból tervezték finanszírozni.

Ezek a célok hozzájárulnak az AVOP általános céljainak eléréséhez.

Az alintézkedés megvalósulása a nyírségi almások, illetve egyes dél-alföldi őszibarackos ültetvények fejlesztése lett, az EU-s csatlakozás előtti ültetvénytelepítési támogatások szűk körű utóéltése, a lehetséges gyümölcs ültetvénytelepítési lehetőségek kihasználása.

Az alintézkedés előrehaladása

Ültetvénytelepítésre mindösszesen 19 pályázat került benyújtásra, melynek 37 %-a, 7 darab nyert.

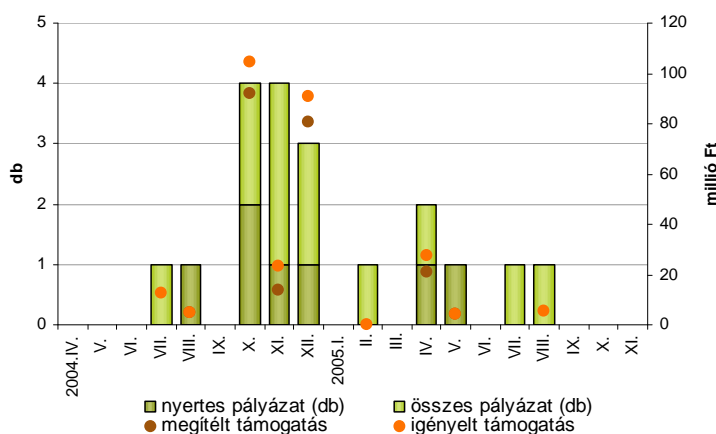
Az ültetvénytelepítési beruházások lényegesen kisebb volument képviselnek, mint az előző három alintézkedés beruházásai, de ennek ellenére a pályázatok beadása ennél az alintézkedésnél is folyamatos volt. Az ábra szerinti csúcsok is csak relatívak, hiszen ezek a tárgyhónapban beadott pályázatokat jeleznek.

Eddig ültetvénytelepítési beruházásokra országos szinten több, mint 270 millió forintot pályáztak, amelyből 215 millió forint értékű pályázati összeget el is nyertek, ami az igényelt összeg 79 %-a. A döntés előtt álló pályázatok összes támogatási igénye mintegy 9,2 millió forint.

A kifizetések 3,3 millió forintnál tartanak, ami az elnyert összeg 4,7 %-a.

A kis pályázati darabszámot a támogatott fajok (amiben Magyarországnak követnie kell az Európai Unió előírásait), ezzel együtt a célcsoport szűk körűsége okozza. A támogatott gyümölcsök piaci instabilitása is hozzájárult az alacsony pályázati darabszámhoz. Az ültetvények termőre fordulási ideje befolyásolja a projekt befejezését, fenntartási kötelezettségét, az üzleti tervezést. Ezek alapján az ültetvénytelepítési beruházások nem értékelhetők ugyanazon feltételrendszer szerint, mint akár az eszközbeszerzések vagy az építési fejlesztések, hiszen az ültetvénytelepítési beruházások a telepítési tervben szereplő, szakmailag indokolt termőre fordulás időpontjáig kell befejezni.

26. ábra: A pályázati folyamat előrehaladása

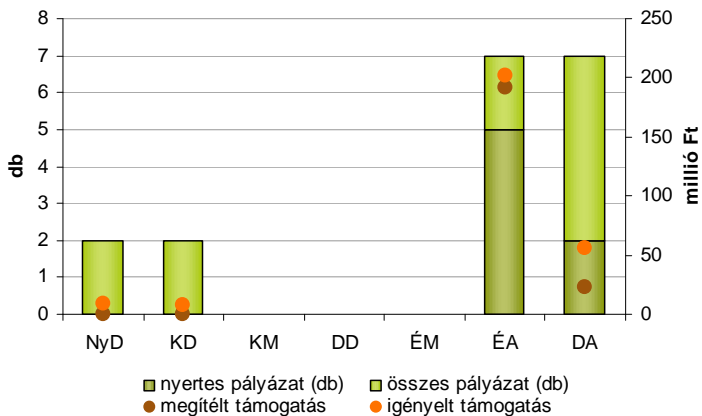

A pályázói- és projekt-összetétel jellemzése

A nyertes pályázatok közül 5 Észak-Alföldön, míg 2 Dél-Alföldön kerül kivitelezésre. A bírálóat alatt lévő ültetvénytelepítési pályázatok darabszáma 2, mindkettő Észak-Alföldön került beadásra. A pályázatok nagy része, 53 %-a nem nyert. Ebből főleg a dél-alföldi gazdálkodók vették ki a részüket, ott a nyerési arány mindössze 29 %-os.

Az ábra tanúsága szerint az elnyert ültetvénytelepítési támogatások nagy része, 89 %-a Észak-Alföldön megvalósítandó beruházásokat segít.

27. ábra: A pályázatok regionális megoszlása

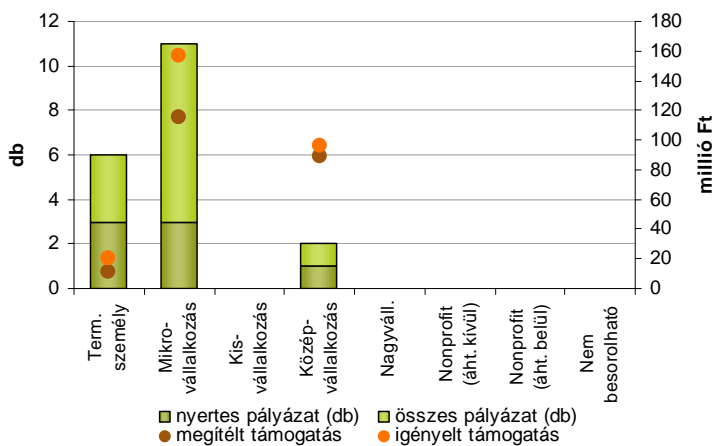
28. ábra: Az alintézkedés nyertes pályázatainak területi megoszlása

A pályázatok benyújtói viszonylag szűk körből kerülnek ki, meghatározó a mikrovállalkozások szerepe, valamint további fontos szereplők a magánszemélyek

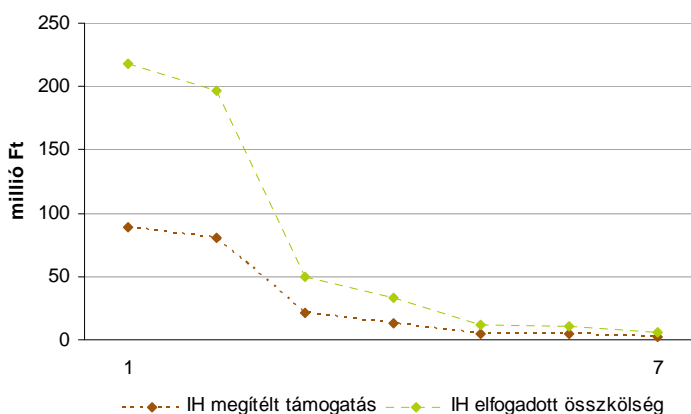
Sikeres pályázók voltak 3-3 nyertes projekttel a belföldi magánszemélyek, és a mikrovállalkozások, valamint 1 nyertes pályázattal egy közép-vállalkozás.

29. ábra: A pályázói kör szervezettípus szerinti megoszlása

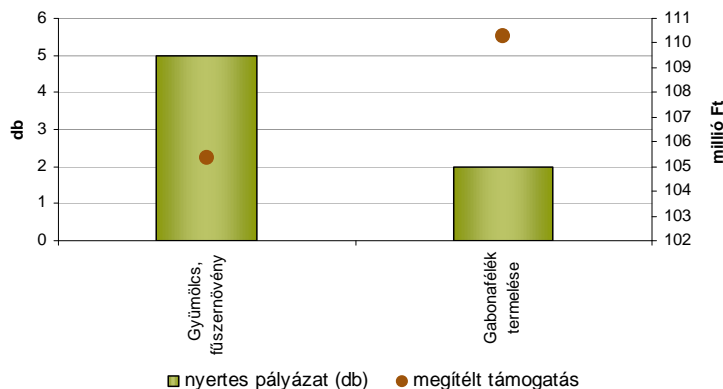
Az ültetvénytelepítési pályázatok többnyire a kisebb támogatási méret kategóriába tartoznak, amellett, hogy a támogatott projektekből 2 megközelíti a 90 milliós támogatási kategóriát.

30. ábra: A pályázatok támogatási összeg szerinti rendezése

A nyertes pályázók tevékenységi körét tekintve megállapítható, hogy azok megfelelnek a pályázati célnak.

31. ábra: A pályázatok TEÁOR-szerinti besorolása

Összefoglaló értékelés az alintézkedésről

Az alintézkedés előrehaladásának értékelése

Az alintézkedés nem értékelhető népszerűnek, mindösszesen 19 pályázat került benyújtásra. Ebből 7 nyert, ami a pályázatok általánosan gyenge minőségére utal. A kiesettek közül 4 jogosulatlan pályázat volt, míg 6 nem megfelelő hiánypótlás miatt került elutasításra.

A pályáztatási folyamat lassan zajlott, a pályázatok benyújtásától az IH döntésig átlagosan 214 nap telt el. Az Észak-Alföldön az átlag 211 nap, míg a Dél-Alföldön ez az érték 222 nap. A benyújtás és a DEB-ülés között a két régióban átlagosan 206, illetve 207 nap telt el, a támogatási döntésig eltelt idő különbsége tehát nem a regionális MVH hivatalok eltérő munkatempójának következménye.

Az alintézkedés relevanciájának értékelése

A gyümölcs-termelés beruházás-intenzív ágazat, az ültetvénytelepítés nagy költségekkel jár, a piaci helyzet bizonytalan, emiatt a támogatott gyümölcsöket termelő vállalkozások nagy része nem növeli az ültetvényének területét. Aki viszont lát benne piaci lehetőséget, azok tíz, illetve százmilliós nagyságrendben fejlesztenek. Ezek a vállalkozások banki finanszírozásúak, ami jelzi a pillanatnyi tőkeerejüket, valamint a tényleges piaci helyzetüket.

A támogatott gyümölcsök piaca sajátos, még mindig átmeneti időszakban van, a korábbi piaci környezet alapjaiban megváltozott, ami fajta, művelési mód és egyéb vonatkozásokban váltást igényel a termelőktől. Az ültetvények az intenzív művelési módok esetén is évek múlva érik el teljes termőre fordulásukat, addig a gazdálkodóknak a lassú forgási sebességből adódóan likviditási problémáik lehetnek. Ezt banki hitelekkel csak kamatfizetés ellenében lehet finanszírozni, emiatt az akár utófinanszírozásban jelentkező támogatás igen jelentős könnyítés számukra.

Az ültetvénytelepítés esetén, hasonlóan az AVOP többi intézkedéséhez, nincs célcsoport konkrétan meghatározva. A gyümölcs-termelés sajátosságai és stratégiája szempontjából ennél az alintézkedésnél éppen meg kellett volna határozni, hogy a támogatott gyümölcsök esetében melyik az az üzemméret szerinti gazdálkodói kör, amelyik jogosult lenne támogatásra. Ennek hiányában a pályázati feltételrendszer megfelelősége csak általánosságban értékelhető. A maximum támogatási összeget egy nyertes pályázó sem használta ki, tehát ez az elem is megfelelő. Az egyébként a Közösségi előírások értelmében szűk körben meghatározott gyümölcsfajokat termesztő jogosultak köre is – az üzemméretet tekintve - széles, a jogi formákat és a TEÁOR-számot tekintve mindenki pályázhatott.

A támogatásnak ösztönző hatása volt, de a – nyertes – pályázókban csak az új ültetvények telepítése cél jelent meg, az egyéb lehetőségek (pótlás, újraterelítés) nem szerepeltek pályázati célként.

Az ültetvények fajta-, illetve művelési mód váltása a mezőgazdaság szerkezetváltásához járul hozzá, mint stratégiai célhoz. Hatása tartós, mert több évre történő területhasználati meghatározottságot jelent, amit a magas beruházási költségek miatt tartósan működtetni kell.

A célcsoportok igényeinek, fejlesztési elképzeléseinek a pályázati feltételrendszer az MVH pályázatkezelői szerint megfelel (3,17), azonban nagyobb mértékben, mint a célcsoportok adottságainak, anyagi és egyéb lehetőségeinek (3), ami értékelésük szempontjából semleges. Eszerint a pályázati feltételrendszer nem korlátozza a pályázókat lehetőségeik kihasználásában.

A pályázati feltételrendszer egyes elemeit tekintve, szintén az MVH pályázatkezelői által kitöltött kérdőívekre alapozva, a legkedvezőtlenebbnek ítélt elemek a biztosítékadási kötelezettség (2,67),

ami a magas projektköltség miatt érhető is. További pályázói korlátozó tényező az igazolt saját forrás (2,83).

A pályázati feltételrendszer egyéb elemeit a pályázatkezelők a pályázók szempontjából inkább kedvezőnek ítélik meg, mint korlátozó elemnek.

Az értékelési szempontrendszer a gazdaságosságot egyrészt az üzemméreten keresztül pontozza, de csak az őstermelők esetében. A vállalkozások pályázatainak pontozási rendszere üzemméretre vonatkozó információt nem kér. Az őstermelők esetén az SFH számítás segítségével kifejezett, EUME-ben megadott gazdaságos üzemméretre adható maximális pontszám a teljes adható pontszám 2 %-a, emellett szerepel az értékelési rendszerben a bevétel, az adózott éves jövedelem, az üzemi méret arányos őstermelésből származó árbevétel, valamint az üzemi méret arányos adózott jövedelem. Ezen értékelési szempontokra együttesen az össz-pontszám 10 %-a adható. A gazdaság elemzésére a teljes pontszám 36 %-át kaphatja a pályázó, míg a projekt elemzésére maximálisan a 45 %-ot. A projektek külső hatásai viszonylag alacsony értékkel jelennek meg az értékelésben, 15 %, míg a termelői együttműködés csak jelzésszintű, a maximális összpontszámból csak 4 %-kal részesedik.

A gazdaság elemzése során figyelembe veszik a termelési feltételeket. Erre vonatkozóan a legmagasabb pontot az a pályázat kapja, amely esetén a termelési infrastruktúra mennyiségileg és minőségileg megalapozza a gazdaság megfelelő működését, feleannyi pontot kap az a pályázó, ahol a termelési infrastruktúra korszerűsége és műszaki állapota nem éri el az ágazati átlagot, de kapacitásösszhangja megfelelő, míg 0 pontot kap, ahol a termelési infrastruktúra kapacitásösszhangja és korszerűsége nem megfelelő. Ezen pontozás alapján az a gazdálkodó van előnyben, aki a piacon is versenylőnyt élvez.

A gazdaság értékesítési lefedettségének pontozása ésszerű, nincs hasonló visszasság.

Környezeti helyzet vonatkozásában, amelyik gazdálkodó teljesíti az előírásokat, az kap több pontot.

A gazdálkodók minősítése a végzettségükre terjed ki, az alintézkedés célrendszerében korábban nem szerepel a szakmai végzettségbeli kötelezettség, habár a végzettség, illetve a szakmai gyakorlat jelent egyfajta felkészültséget. Önmagában a szakmai gyakorlat nem ér pontot. Az értékelési szempont ettől függetlenül releváns.

A projekt elemzése során a finanszírozás biztonságára vonatkozóan a pénzforgalmi terv alapján pontoz a rendszer, a beruházás hatékonyságát vizsgálja az üzemeltetési időszak adatai alapján, valamint értékeli a beruházás hatékonyságát és gazdaságosságát a megtérülés, illetve az egységnyi támogatásra jutó jövedelemhányad alapján.

Ezek mellett értékeli a környezeti hatást, a foglalkoztatási hatást és az esélyegyenlőségek érvényesülését.

A pontozási rendszer legnagyobb súllyal a beruházás hatását vizsgálja, a fejlesztés indokoltságát a program operatív céljainak figyelembe vételével, a fejlesztés céljának korszerűségét, a fejlesztés kapcsolódását más projektekhez, a projekt eredményei fenntartásának további fejlesztés-igényét. Ezekre a szempontokra együttesen 30 pont adható. Ez önmagában szolgálja a programcélok adott időpillanatban történő megvalósulását, viszont egyben (pl. az 5 éves fenntartási kötelezettség miatt) megnehezíti a későbbi fejlesztéseket (szerződésmódosítás, stb.).

Kitekintés a következő időszakra

Az EMVA-rendelet a mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének javítása tengely mentén támogatja a mezőgazdasági üzemek korszerűsítését. Az intézkedés az ültetvénytelepítést nem nevesíti.

Az ültetvénytelepítési támogatás megtartása mellett az ágazat magas beruházási tőkeigénye szól, valamint a jelenleg még mindig korszerűtlen, a minőségi piacot kiszolgálni nehezen képes ágazati versenyképességi problémák megoldása. Magyarország éghajlata megfelelő az alintézkedés keretében támogatott és más gyümölcsfajok termesztésére, és a munkaigényes gyümölcstermesztés a vidéki jövedelmek stabilizálásához is jelentősen hozzájárul.

Öntözési beruházások támogatása (1.1.5)

Az alintézkedés háttere, előtörténete

Az öntözött és meliorált területek aránya - az ország klimatikus viszonyaihoz mérten - indokolatlanul alacsony (a ténylegesen öntözött terület az engedélyezetthez képest 53,2%, amely az összes mezőgazdasági terület mindössze 2%-a.) Ennek egyik oka a meglévő vízi infrastruktúra rossz állapota, több térségben annak hiánya.

Hiányoznak Magyarországon a mezőgazdasági termelés stabilitását és kiszámíthatóságát, a takarékos és fenntartható vízfelhasználást biztosító vízgazdálkodási létesítmények (vízpótlás, öntözővíz tározás, vízvisszatartás).

A FAO a magyar Alföldet egy hosszú-távú előrejelzésében a félsivatagi jellegű övezetbe sorolta. Magyarország csatlakozott az ENSZ Sivatagosodás és Aszály Elleni Küzdelem Egyezményéhez (UNCCD), amely konkrét intézkedési tervek végrehajtását határozza meg. Az aszály elleni küzdelem egyik leghatásosabb, ugyanakkor legdrágább módja az öntözés. Az öntözés fejlesztése mérsékli az aszálykárt, növeli a vízfelhasználás hatékonyságát, a termékbiztonságot és elősegíti a jobb minőségű termékek termelését. A korlátozottan rendelkezésre álló felszíni és felszín alatti vízkészletek kímélése érdekében víz- és energiatakarékos öntözési módok elterjesztése, technológiaváltás vált szükségessé, a vízvisszatartás, tározás és elosztás feltételeinek egyidejű megteremtésével, a meglévő művek felújításával. A termelés intenzifikációja az öntözés fejlesztésének nem célja.

A beavatkozás célja

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze az intézkedés célrendszerét, tekintettel a programozási dokumentumokra, valamint a pályázati felhívásra.

32. ábra: Az alintézkedés célrendszere

AVOP	PkD	Pályázati felhívás
Globális célok		
A gazdaságok jövedelmi helyzetének javítása	A gazdaságok jövedelmi helyzetének javítása	
A környezet védelme és javítása	A környezet védelme és javítása	
A higiéniai és állatjóléti körülménynek színvonalának emelése	A higiéniai és állatjóléti körülménynek színvonalának emelése	
A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	
	Meglévő munkahelyek megőrzése, új munkahelyek létrehozása	Meglévő munkahelyek megőrzése, új munkahelyek létrehozása
Specifikus célok		
A termelési költségek csökkentése	A termelési költségek csökkentése	A termelési költségek csökkentése
A hatékonyság növelése	A hatékonyság növelése	A termelés hatékonyságának növelése
A mezőgazdasági alaptervekenység termelési szerkezetének korszerűsítése	A mezőgazdaság termelési szerkezetének korszerűsítése	A mezőgazdaság termelési szerkezetének korszerűsítése
A technológiai színvonal fokozása az	A technológiai színvonal fokozása az állatjóléti (állat-elhelyezési feltételek	A technológiai színvonal fokozása az

állatjóléti (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelmi érdekében A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	javítása) és a környezet védelme érdekében A termékek minőségének javítása, a hozzáadott érték növelése	állatjólét (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelme érdekében A termékek minőségének javítása, a hozzáadott érték növelése
Operatív célok		
A termelési költséget csökkentő és a hatékonyságot javító beruházások A termelési szerkezet változtatását célzó beruházások A környezet védelmét, a higiéniai és állatjóléti feltételek megteremtését, fejlesztését szolgáló beruházások Új technológiák bevezetését és minőségjavítást célzó beruházások	A termelési költséget csökkentő és a hatékonyságot javító beruházások A termelési szerkezet változtatását célzó beruházások A környezet védelmét, a higiéniai és állatjóléti feltételek megteremtését, fejlesztését szolgáló beruházások Új technológiák bevezetését és minőségjavítást célzó beruházások	

Az intézkedés célrendszere az AVOP és a PKD esetében szinte teljesen megegyezik, a célrendszer elmozdulása nem figyelhető meg. A Pályázati felhívás logikus rendben tovább bontja az azt megelőző két dokumentum célrendszerét. A támogatható tevékenységek voltak hivatottak realizálni ezeket a célokat.

Az öntözési beruházások célja a termelékenység növelése, a termés biztonságának javítása. Ezzel hozzájárul a versenyképesség javításához, a jövedelemtermelő-képesség erősítéséhez. Az öntözőberendezések speciális eszközök, nem univerzális használatúak, emiatt beszerzésük az esetek nagy részében okszerű, az öntözőberendezésekben történő túlgépesítés nem általános.

Az alintézkedés előrehaladása

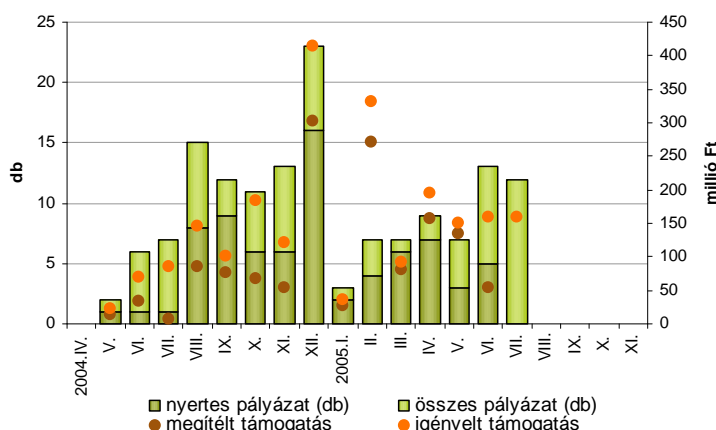
Öntözési beruházások támogatására 147 pályázatot nyújtottak be, ebből mintegy a fele, 51 % nyert, 75 darab. 53 darab, a beadott pályázatok 36 %-a kiesett, míg 19 darab van elbírálás alatt, ami a beadott pályázatok 13 %-a.

Az öntözési beruházásokra is folyamatosan érkeztek be pályázatok, 2004. évben rendszertelenül, de emelkedő tendenciát mutatva. Ugyanez az emelkedő trend jelentkezett 2005. júliusáig.

Eddig öntözési beruházásokra országos szinten több, mint 2,2 milliárd forintot pályáztak, amelyből 1,36 milliárd forint értékű pályázati összeget el is nyertek, ami az igényelt összeg 60 %-a. A döntés előtt álló pályázatok összes támogatási igénye mintegy 232 millió forint.

A kifizetések 36 millió forintnál tartanak, ami az elnyert összeg 2,6 %-a.

33. ábra: A pályázati folyamat előrehaladása

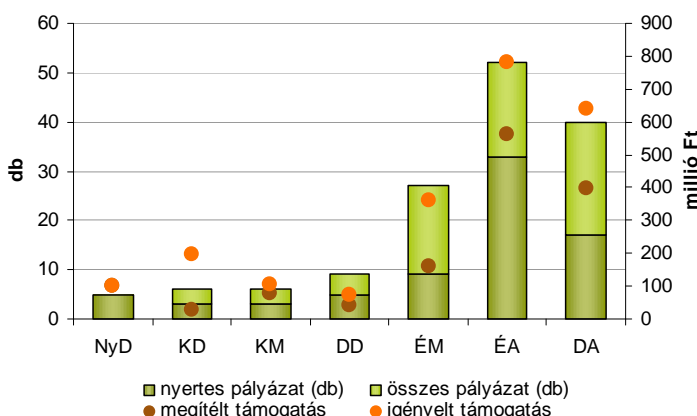
A viszonylag magas pályázati darabszámhoz hozzájárult az alacsony öntözési rendszer kiépítés eredményezte, valamint a pályázat ismertsége, az öntözési beruházások korábbi pályázati rendszerekből történő ismerete, illetve a pályázati feltételrendszer eszközbeszerzési, illetve építési beruházási tipikussága okozta. A pályázati darabszámot az is növelte, hogy egy-egy gazdálkodó több pályázatot adott be, a nyertes 75 pályázatot összesen 67 pályázó adta be.

A pályázói- és projekt-összetétel jellemzése

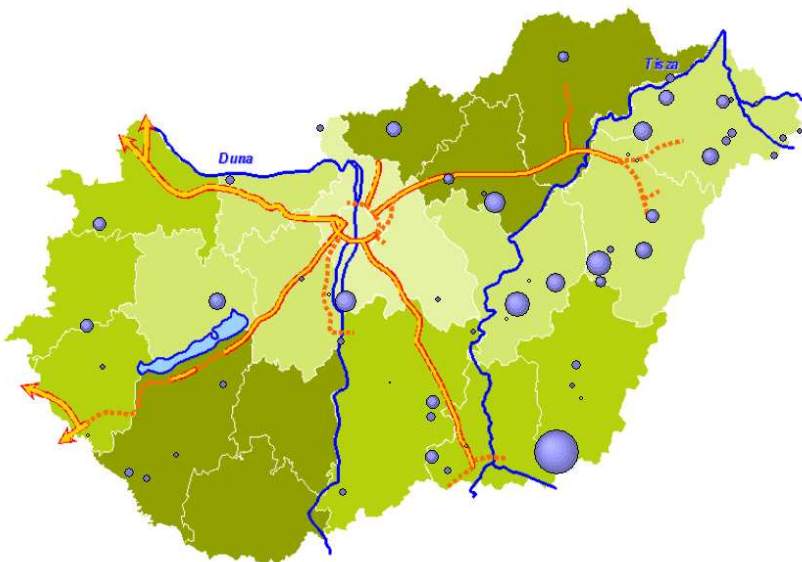
Öntözéses pályázatokat Dél-Alföldön, illetve Észak-Alföldön nyújtottak be legnagyobb számban, valamint kiemelkedő még Észak-Magyarország ebben a vonatkozásban.

A legsikeresebb pályázatokat Nyugat-Dunántúlon készítették, a teljes beadott mennyiség nyert. A viszonylag magas beadott darabszámhoz képest a Dél-Alföld gyengébben teljesített, a nyeresi aránya csak 43 %, míg legrosszabb ez az arány Észak-Magyarországon, 33 %. A legtöbb sikeres pályázatot Észak-Alföldön állították össze, a legkevesebbet Közép-Magyarországon és Közép-Dunántúlon.

34. ábra: A pályázatok regionális megoszlása

35. ábra: Az alintézkedés nyertes pályázatainak területi megoszlása

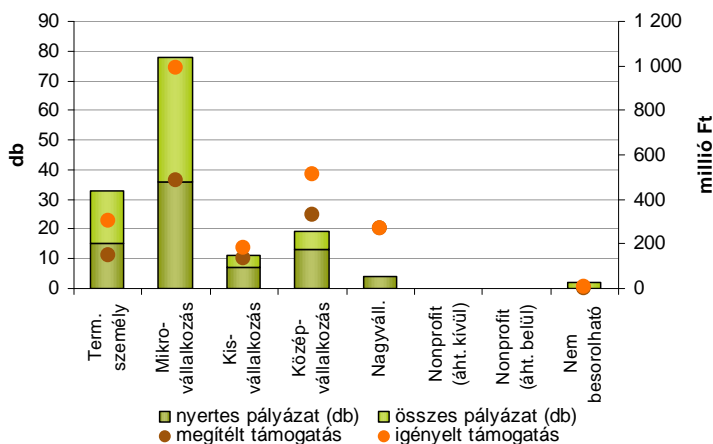
Az elnyert pályázati pénz nagy része Észak-Alföldre, illetve Dél-Alföldre kerül. Legkisebb tömegű támogatást a Közép-Dunántúl, illetve Dél-Dunántúl kap.

A pályázók gazdálkodási méreteit tekintve az öntözési beruházások keretében főleg a mikrovállalkozások voltak aktív pályázattal benyújtók, 78 pályázattal, ami a teljes mennyiség 53 %-a. Mellettük a természetes személyek és a közép-vállalkozások adtak be viszonylag jelentősebb mennyiségű pályázatot.

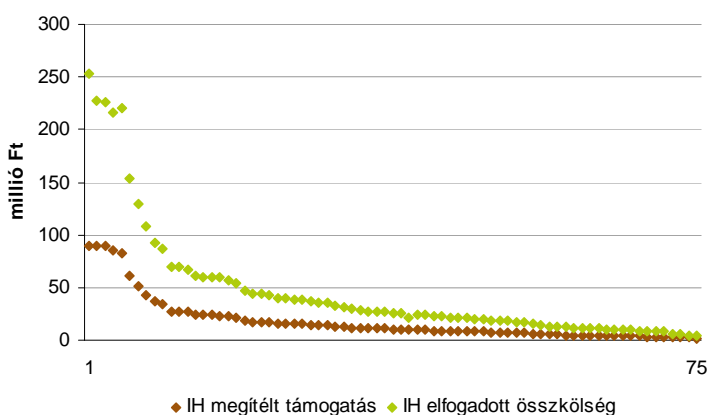
A nyertes pályázatokat tekintve szintén a mikrovállalkozások nyerték el a legtöbb pályázatot, 36 darabot, ami nyeresi rátában nem túl magas, 46 %. A nagyvállalatok jóval kevesebb pályázatot adtak be, de azok közül mind nyert. A közép- és a kisvállalkozások mutatnak még jó eredményt, mindkét csoport beadott pályázatainak több, mint 60 %-a nyert.

Az öntözési beruházási projektek nagyságára nézve megállapítható, hogy azok többnyire a kisebb méretű munkák közé tartoznak, a projektek méretével arányosan csökken a számuk. A maximum támogatási összegnek megfelelő, illetve azt meghaladó projektek száma is jelentős a darabszám-csökkenésben jelentkező tendenciához képest, ez azt jelenti, hogy támogatásra került 5 igen viszonylag jelentős méretű öntözési beruházás.

36. ábra: A pályázói kör szervezettípus szerinti megoszlása

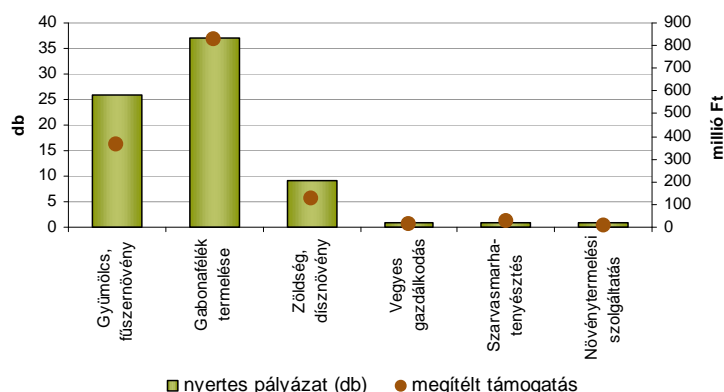

37. ábra: A pályázatok támogatási összeg szerinti rendezése

A nyertes pályázók tevékenységeit tekintve egyértelmű a gabonafélék, mászovra nem sorolt növények termesztőinek, illetve gyümölcs-fűszernövény termesztők túlsúlya, illetve jelentős mennyiségű nyertes pályázattal rendelkeznek a zöldség- és dísznövénytermesztők.

38. ábra: A pályázatok TEÁOR-szerinti besorolása

Összefoglaló értékelés az alintézkedésről

Az alintézkedés előrehaladásának értékelése

Az alintézkedés népszerűsége megfelelő, a pályázati darabszám országos szinten megközelíti a 150 darabot. A pályázatok minősége kívánnivalót hagy maga után, a nyerési arány alacsony. A kiesett pályázatok fele nem megfelelő hiánypótlás miatt esett ki (28 darab), 6 darab jogosulatlanlanság miatt, 19 pályázat kiesési oka nincs megjelölve.

A pályázattalási folyamat lassan haladt előre, az MVH pályázatkezelői szerint az IH döntései jelentősen elhúzódnak. A beadástól az értékelésig országosan átlagban 145 nap telt el, míg a beadástól az IH döntésig 185 nap. Az értékelésig a legrövidebb idő a Központi Régióban telt el, 3 nyertes pályázat esetén átlag 47 nap, az IH döntésig 67 nap. Leghosszabb idő a Dél-Alföldön telt el, 175, illetve 220 nap, az elsőző sorrendnek megfelelően. A Dél-Alföldön a pályázatok magasabb számával indokolták a hosszabb időintervallumokat.

A szerződések a pályázatok darabszámát tekintve megfelelő ütemben haladnak előre, a 75 nyertes projektből 60-ra kötöttek eddig szerződést.

Az alintézkedés relevanciájának értékelése

Az öntözésfejlesztési beruházások nagyrészt a meglévő termelési szerkezethez igazodva a jövedelmezőség, valamint a piaci biztonság javítását szolgálják. A nyertes projektek között elvélve akad olyan, amelyik az öntözésfejlesztést szerkezetváltásra használja fel. Ezek alapján az öntözésfejlesztés a mezőgazdasági termelés versenyképességének erősítését szolgálja, ebbe a stratégiai célba sorolódik be.

A támogatásnak ösztönző hatása van, az öntözőberendezések megvásárlása is jelentős költség, de az üzemeltetés legalább ekkora anyagi teher. Ennek egy részét a támogatás átvállalja, ezzel azok a gazdálkodók is berendezésekhez jutottak, akiknek ez a lehetőség jelenti a piacon való fennmaradás esélyét.

Az öntözésfejlesztési alintézkedés célcsoportja a Magyarországon növénytermesztéssel foglalkozó gazdálkodók csoportja, beleértve a szántóföldi és az ültetvényes gazdálkodást is. A célcsoport nagyon összetett, egy közös ismérjük van, hogy természetesen olyan növényt, amelyik öntözéssel nagyobb vagy jobb minőségű termést ad. Ezek alapján a célcsoport adottságait nem

lehet tipizálni, hiszen a termesztett növénytől függ a beruházás megtérülési ideje, a növény jövedelmezősége, piaci helyzete, a berendezések mobilitása, az öntözési eszközök technológiai fejlődésének gyorsasága, technológiai amortizációja, illetve mérete, bekerülési költsége. Mindezeket a szempontokat sem a pályázati feltételrendszer, sem az értékelési rendszer nem veszi figyelembe.

Az értékelési szempontrendszer a gazdaságosságot egyrészt az üzemméreten keresztül pontozza, de csak az őstermelők esetében. A vállalkozások pályázatainak pontozási rendszere üzemméretre vonatkozó információt nem kér. Az őstermelők esetén az SFH számítás segítségével kifejezett, EUME-ben megadott gazdaságos üzemméretre adható maximális pontszám a teljes adható pontszám 2 %-a, emellett szerepel az értékelési rendszerben a bevétel, az adózott éves jövedelem, az üzemi méret arányos őstermelésből származó árbevétel, valamint az üzemi méret arányos adózott jövedelem. Ezen értékelési szempontokra együttesen az össz-pontszám 10 %-a adható. A gazdaság elemzésére a teljes pontszám 36 %-át kaphatja a pályázó, míg a projekt elemzésére maximálisan a 45 %-ot. A projektek külső hatásai viszonylag alacsony értékkel jelennek meg az értékelésben, 15 %, míg a termelői együttműködés csak jelzésszintű, a maximális összpontszámból csak 4 %-kal részesedik.

A gazdaság elemzése során figyelembe veszik a termelési feltételeket. Erre vonatkozóan a legmagasabb pontot az a pályázat kapja, amely esetén a termelési infrastruktúra mennyiségileg és minőségileg megalapozza a gazdaság megfelelő működését, feleannyi pontot kap az a pályázó, ahol a termelési infrastruktúra korszerűsége és műszaki állapota nem éri el az ágazati átlagot, de kapacitásösszhangja megfelelő, míg 0 pontot kap, ahol a termelési infrastruktúra kapacitásösszhangja és korszerűsége nem megfelelő. Ezen pontozás alapján az a gazdálkodó van előnyben, aki a piacon is versenylőnyt élvez.

A gazdaság értékesítési lefedettségének pontozása ésszerű, nincs hasonló visszasság.

Környezeti helyzet vonatkozásában, amelyik gazdálkodó teljesíti az előírásokat, az kap több pontot.

A gazdálkodók minősítése a végzettségükre terjed ki, az alintézkedés célrendszerében korábban nem szerepel a szakmai végzettségbeli kötelezettség, habár a végzettség, illetve a szakmai gyakorlat jelent egyfajta felkészültséget. Önmagában a szakmai gyakorlat nem ér pontot. Az értékelési szempont ettől függetlenül releváns.

A projekt elemzése során a finanszírozás biztonságára vonatkozóan a pénzforgalmi terv alapján pontoz a rendszer, a beruházás hatékonyságát vizsgálja az üzemeltetési időszak adatai alapján, valamint értékeli a beruházás hatékonyságát és gazdaságosságát a megtérülés, illetve az egységnyi támogatásra jutó jövedelemhányad alapján.

Ezek mellett értékeli a környezeti hatást, a foglalkoztatási hatást és az esélyegyenlőségek érvényesülését.

A pontozási rendszer legnagyobb súllyal a beruházás hatását vizsgálja, a fejlesztés indokoltságát a program operatív céljainak figyelembe vételével, a fejlesztés céljának korszerűségét, a fejlesztés kapcsolódását más projektekhez, a projekt eredményei fenntartásának további fejlesztés-igényét. Ezekre a szempontokra együttesen 30 pont adható. Ez önmagában szolgálja a programcélok adott időpillanatban történő megvalósulását, viszont egyben (pl. az 5 éves fenntartási kötelezettség miatt) megnehezíti a későbbi fejlesztéseket (szerződésmódosítás, stb.).

Kitekintés a következő időszakra

Öntözésfejlesztési beruházásokat külön nevesítve az EMVA-rendelet nem tartalmaz, beleértendő a mezőgazdaság és az erdészet fejlesztéséhez kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése intézkedésbe..

Az öntözésfejlesztési beruházások támogatása fontos feladat, mert befolyásolja egyes ágazatok, illetve termények piaci versenyképességét. A célcsoport összetettsége miatt a későbbiekben vagy nem javasolt a mezőgazdasági beruházások keretén belül külön szerepeltetni, hanem az egyes ágazatok gazdálkodó egységeiben a komplex fejlesztések keretében támogatott tevékenységgé tenni, vagy a pályázati feltételeit és az értékelési rendszert a célcsoport egyes szegmenseinek gazdálkodási jellemzői alapján célszerű felállítani.

Meliorációs beruházások támogatása (1.1.6)

Az alintézkedés háttere, előtörténete

Az öntözött és meliorált területek aránya - az ország klimatikus viszonyaihoz mérten - indokolatlanul alacsony (a ténylegesen öntözött terület az engedélyezetthez képest 53,2%, amely az összes mezőgazdasági terület mindössze 2%-a.) Ennek egyik oka a meglévő vízi infrastruktúra rossz állapota, több térségben annak hiánya.

Emellett a belvíz is jelentős problémát jelent: síkvidéken a sokévi átlagos belvízi elöntés 85 ezer hektáryi területet érint, amely szélsőséges esetekben megközelítheti a 600 ezer hektárt. A belvizek gyakoriságára jellemző, hogy az utóbbi 57 évből mindössze három olyan év volt (1973, 1976 és 1990), amikor nem került sor belvízvédekezésre. Az állam kizárólagos tulajdonát képező 19 % belvízcsatorna hálózaton kívül eső 19.600 km (46%) forgalomképes állami csatornahossz, valamint az önkormányzati tulajdonban lévő 4 % ill. a magántulajdonban lévő 31 % belvízelvezető csatornahálózat fejlesztésére és fenntartására az elmúlt években nem volt elég anyagi forrás. A területek kettős kárveszélyeztetettsége a jellemző, azaz a vízbőség és az aszálykár egyazon területet sújthatja. Nincs összhang a vízbőség és a vízhiány kezelésében. Egyes területeken jelentősek a talaj-degradációs folyamatok (erózió, defláció): az erózió 2,3 millió hektáryi területet károsít, a deflációval veszélyeztetett területek kiterjedése kb. 1,4 millió hektár.

Hiányoznak Magyarországon a mezőgazdasági termelés stabilitását és kiszámíthatóságát, a takarékos és fenntartható vízfelhasználást biztosító vízgazdálkodási létesítmények (vízpótlás, öntözővíz tározás, vízviasszatartás).

A mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztését egyrészt a meglévő mezőgazdasági utak és a hozzájuk kapcsolódó infrastruktúra (öntözőrendszerek, meliorációs létesítmények, csapadék és talajvíz elvezető árkok és átereszek, hidak, egyéb műtárgyak, belvíz-elvezető rendszerek) hiánya vagy rossz állapota, másrészt a megváltozott és jelenleg is átalakuló földtulajdoni és földhasználati viszonyok indokolják.

A melioráció és a vízrendezés nem követte a tulajdon- és birtokviszonyok változását.

A beavatkozás célja

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze az intézkedés célrendszerét, tekintettel a programozási dokumentumokra, valamint a pályázati felhívásra.

39. ábra: Az alintézkedés célrendszere

AVOP	PkD	Pályázati felhívás
Globális célok		
A gazdaságok jövedelmi helyzetének javítása	A gazdaságok jövedelmi helyzetének javítása	
A környezet védelme és javítása	A környezet védelme és javítása	
A higiéniai és állatjóléti körülménynek színvonalának emelése	A higiéniai és állatjóléti körülménynek színvonalának emelése	
A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése	
	Meglévő munkahelyek megőrzése, új	Meglévő munkahelyek megőrzése, új

	munkahelyek létrehozása	munkahelyek létrehozása
Specifikus célok		
<p>A termelési költségek csökkentése</p> <p>A hatékonyság növelése</p> <p>A mezőgazdasági alaptevékenység termelési szerkezetének korszerűsítése</p> <p>A technológiai színvonal fokozása az állatjóléti (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelmi érdekében</p> <p>A termékek minőségének, hozzáadott értékének növelése</p>	<p>A termelési költségek csökkentése</p> <p>A hatékonyság növelése</p> <p>A mezőgazdaság termelési szerkezetének korszerűsítése</p> <p>A technológiai színvonal fokozása az állatjóléti (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelme érdekében</p> <p>A termékek minőségének javítása, a hozzáadott érték növelése</p>	<p>A termelési költségek csökkentése</p> <p>A termelés hatékonyságának növelése</p> <p>A mezőgazdaság termelési szerkezetének korszerűsítése</p> <p>A technológiai színvonal fokozása az állatjólét (állat-elhelyezési feltételek javítása) és a környezet védelme érdekében</p> <p>A termékek minőségének javítása, a hozzáadott érték növelése</p>
Operatív célok		
<p>A termelési költséget csökkentő és a hatékonyságot javító beruházások</p> <p>A termelési szerkezet változtatását célzó beruházások</p> <p>A környezet védelmét, a higiéniai és állatjóléti feltételek megteremtését, fejlesztését szolgáló beruházások</p> <p>Új technológiák bevezetését és minőségjavítást célzó beruházások</p>	<p>A termelési költséget csökkentő és a hatékonyságot javító beruházások</p> <p>A termelési szerkezet változtatását célzó beruházások</p> <p>A környezet védelmét, a higiéniai és állatjóléti feltételek megteremtését, fejlesztését szolgáló beruházások</p> <p>Új technológiák bevezetését és minőségjavítást célzó beruházások</p>	

Az intézkedés célrendszere az AVOP és a PKD esetében szinte teljesen megegyezik, a célrendszer elmozdulása nem figyelhető meg. A Pályázati felhívás logikus rendben tovább bontja az azt megelőző két dokumentum célrendszerét. A támogatható tevékenységek voltak hivatottak realizálni ezeket a célokat.

A meliorációs tevékenységek hosszú távon ható beruházások, a növénytermesztés biztonságát hivatottak javítani. A meliorációs tevékenység az AVOP versenyképességi prioritásához kapcsolódik, a gazdálkodók termékbiztonságát erősíti.

A pályázatok darabszáma csekély, 8 darab nyertes pályázat van az értékelés időpontjában. Ezen pályázatok címeik alapján tényleges igényt elégítenek ki, ezek a tározók és egyéb meliorációs fejlesztések nem presztízs-beruházások.

Az alintézkedés előrehaladása

Meliorációs beruházásokra összesen 12 pályázat érkezett be, ebből 8 darab került ki nyertesnek, ami a beadott pályázatok 67 %-a. 2 darab, a beadottak 17 %-a kiesett, míg szintén 2 pályázat feldolgozása jelenleg is tart (17 %).

A beadott 12 pályázat egyenletesen érkezett az MVH-hoz, nem mutatkozott eltérés, illetve az intézkedés ideiglenes felfüggesztése miatti pályázat darabszám-növekedés.

Eddig meliorációs beruházásokra országos szinten több, mint 242 millió forintot pályáztak, amelyből 184 millió forint értékű pályázati összeget el is nyertek, ami az igényelt összeg 76 %-a. A döntés előtt álló pályázatok összes támogatási igénye mintegy 31 millió forint.

A kifizetések 3,7 millió forintnál tartanak, ami az elnyert összeg 2 %-a. Ez a dél-dunántúli projekt nyertes összege, ez a projekt teljes kifizetésre került.

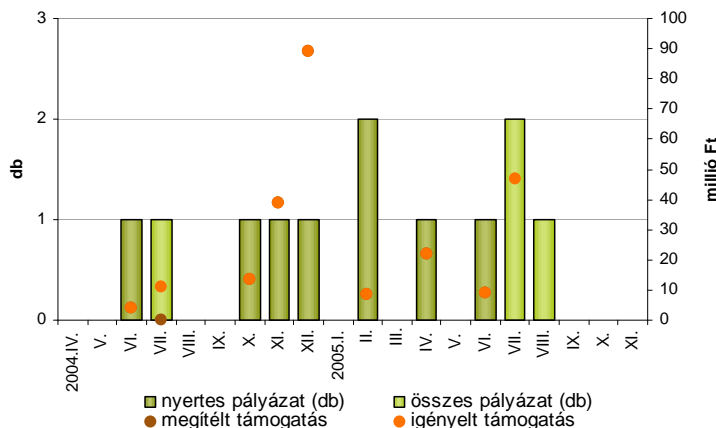
Az alacsony pályázati darabszám a meliorációs beruházások hosszú hatástartamában rejlik, miszerint a gazdálkodók nem foglalkoznak egyelőre azokkal a fejlesztésekkel, amelyek nem hoznak azonnal látványos hasznot. A pályázatok beadása ellen hatott a bonyolult pályázati rendszer, valamint az utófinanszírozás is.

A pályázói- és projekt-összetétel jellemzése

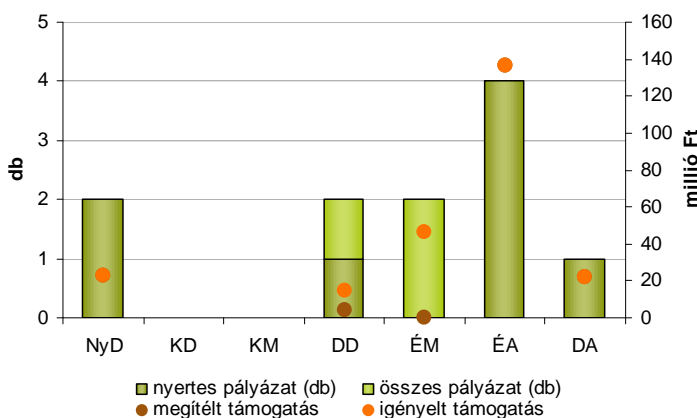
A pályázatok benyújtása terén legaktívabb az Észak-Alföld volt, 4 benyújtott dokumentációval, a többi érintett régióból 2-2, illetve 1-1 pályázat érkezett. Az észak-alföldi pályázatok teljes mértékben támogatás nyertek.

A támogatási összegek regionális megoszlását figyelembe véve megállapítható, hogy az észak-alföldi több nyertes pályázat egyben jelentős forrást is biztosít a régió meliorációs tevékenységeihez, az elnyert támogatás megközelíti a 140 millió forintot.

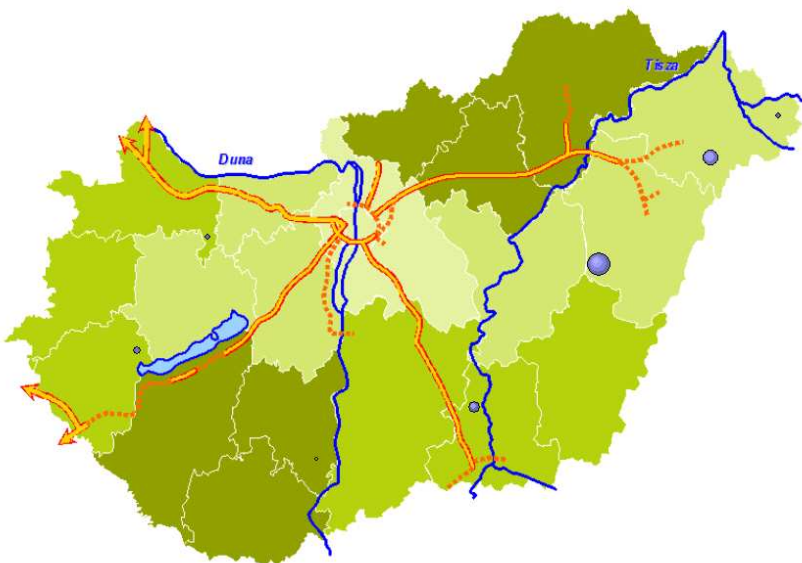
40. ábra: A pályázati folyamat előrehaladása

41. ábra: A pályázatok regionális megoszlása

42. ábra: Az alintézkedés nyertes pályázatainak területi megoszlása

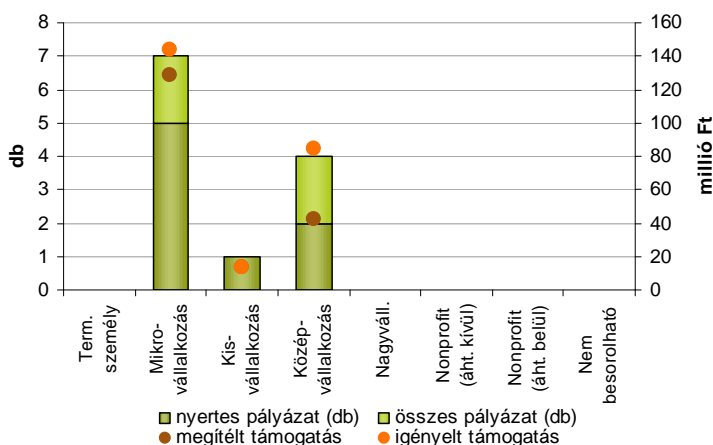

A vállalkozások méreteit tekintve a mikrovállalkozások adták be ezen alintézkedés keretén belül is a legtöbb pályázatot, aminek nagy része, 71 %-a, 5 darab nyert is. A nagyvállalatok nem aktivizálták magukat ezen a téren, a közép-vállalkozások 4 beadott pályázattal, 50 %-os nyerési aránnyal képviseltették magukat.

Az ábra jól mutatja a mikrovállalkozások túlsúlyát a nyertes pályázatok darabszámát tekintve. A melioráció terén kiemelkedő jelentőségű, a pályázati darabszámokat

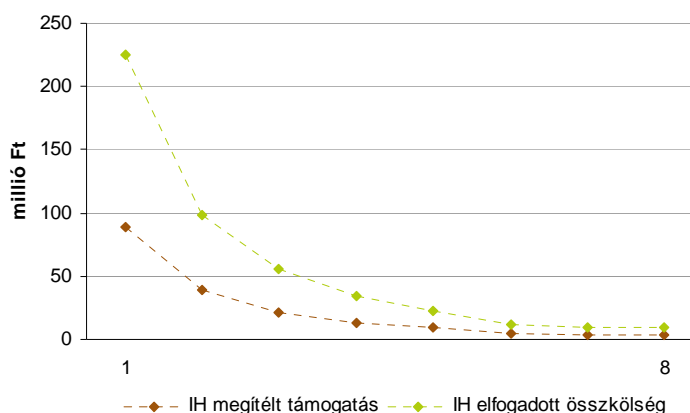
figyelembe véve az észak-alföldi mikrovállalkozások tevékenysége, a nyertes 5 darab pályázatuk nagy része, 3 projekt itt valósul meg AVOP-támogatással.

43. ábra: A pályázói kör szervezettípus szerinti megoszlása

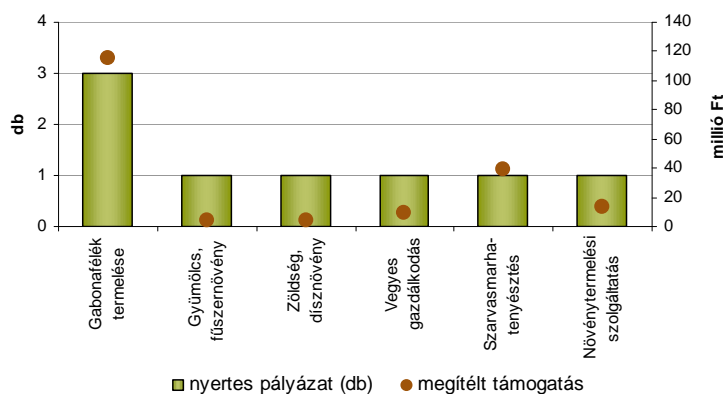
A projektek méretét tekintve, hasonlóan az eddigi mezőgazdasági beruházásokhoz, a kisebb méretű projektek kerültek támogatásra, a nyertesek nagy részének (5 darab) a támogatási szintje nem éri el a 15 millió forintot.

44. ábra: A pályázatok támogatási összeg szerinti rendezése

A nyertes pályázók tevékenységét tekintve a meliorációs fejlesztések terén kiemelkedőek a gabonatermesztők pályázatait, habár a 3 darab pályázat önmagában nem sok.

45. ábra: A pályázatok TEÁOR-szerinti besorolása

Összefoglaló értékelés az alintézkedésről

Az alintézkedés előrehaladásának értékelése

A meliorációs alintézkedésre viszonylag kevés pályázat érkezett, de ez a gazdálkodók általános rövidtávú jövedelmezőségi gondolkodásának ismeretében magyarázatot nyer. A pályázatok általános minőségével nincs probléma, a beadott 12 pályázatból 8 nyert, 2 esett ki, hiánypótlás elmulasztása miatt.

A pályázattalási folyamat viszonylag lassú, a leggyorsabb ügyintézés a benyújtástól az IH döntéséig 122 napot vett igénybe, a leghosszabb 274 napot. A 8 nyertes pályázatból az értékelés időpontjáig 4-re kötöttek szerződést.

Az alintézkedés relevanciájának értékelése

Az alintézkedés keretében támogatott tevékenységek megfelelően széleskörűek, és amennyire a hosszú hatástartamú meliorációs munkák hozzájárulhatnak a gazdálkodók jövedelmének a

biztosításához, annyival erősítik is a növénytermesztés versenyképességét. Jelentősége a termékbiztonság terén van, illetve a talajjavítás terén a növények természetességére hat.

A program és a pályázati dokumentáció meglehetősen széles körben szabja meg az alintézkedés célcsoportját, tekintettel a jogi formára és a TEÁOR-számra. Ez a melioráció tekintetében érthető, ez valóban egy gazdaságmérettől független feladat. Az ezzel járó anyagi terhet ugyan nem mindegyik gazdaság tudja vállalni, de a meliorációs tevékenység, elhúzódó hatástartama miatt, azon üzemek fejlesztése, amelyek egyébként is „megengedhetik maguknak”. Az üzemi fejlesztési prioritások között többnyire háttérbe húzódik.

Az ez irányú támogatás ezért alkalmas az esetleg anyagi lehetőségek hiányában elhagyott, de a termékbiztonságra jelentősen ható meliorációs munkák ösztönzésére. A nehézséget a támogatás utófinanszírozása jelenti.

Az értékelési szempontrendszer a gazdaságosságot egyrészt az üzemméreten keresztül pontozza, de csak az őstermelők esetében. A vállalkozások pályázatainak pontozási rendszere üzemméretre vonatkozó információt nem kér. Az őstermelők esetén az SFH számítás segítségével kifejezett, EUME-ben megadott gazdaságos üzemméretre adható maximális pontszám a teljes adható pontszám 2 %-a, emellett szerepel az értékelési rendszerben a bevétel, az adózott éves jövedelem, az üzemi méret arányos őstermelésből származó árbevétel, valamint az üzemi méret arányos adózott jövedelem. Ezen értékelési szempontokra együttesen az össz-pontszám 10 %-a adható. A gazdaság elemzésére a teljes pontszám 36 %-át kaphatja a pályázó, míg a projekt elemzésére maximálisan a 45 %-ot. A projektek külső hatásai viszonylag alacsony értékkel jelennek meg az értékelésben, 15 %, míg a termelői együttműködés csak jelzésszintű, a maximális összpontszámból csak 4 %-kal részesedik.

A gazdaság elemzése során figyelembe veszik a termelési feltételeket. Erre vonatkozóan a legmagasabb pontot az a pályázat kapja, amely esetén a termelési infrastruktúra mennyiségileg és minőségileg megalapozza a gazdaság megfelelő működését, feleannyi pontot kap az a pályázó, ahol a termelési infrastruktúra korszerűsége és műszaki állapota nem éri el az ágazati átlagot, de kapacitásösszhangja megfelelő, míg 0 pontot kap, ahol a termelési infrastruktúra kapacitásösszhangja és korszerűsége nem megfelelő. Ezen pontozás alapján az a gazdálkodó van előnyben, aki a piacon is versenyelőnyt élvez.

A gazdaság értékesítési lefedettségének pontozása ésszerű, nincs hasonló visszasság.

Környezeti helyzet vonatkozásában, amelyik gazdálkodó teljesíti az előírásokat, az kap több pontot.

A gazdálkodók minősítése a végzettségükre terjed ki, az alintézkedés célrendszerében korábban nem szerepel a szakmai végzettségbeli kötelezettség, habár a végzettség, illetve a szakmai gyakorlat jelent egyfajta felkészültséget. Önmagában a szakmai gyakorlat nem ér pontot. Az értékelési szempont ettől függetlenül releváns.

A projekt elemzése során a finanszírozás biztonságára vonatkozóan a pénzforgalmi terv alapján pontoz a rendszer, a beruházás hatékonyságát vizsgálja az üzemeltetési időszak adatai alapján, valamint értékeli a beruházás hatékonyságát és gazdaságosságát a megtérülés, illetve az egységnyi támogatásra jutó jövedelemhányad alapján.

Ezek mellett értékeli a környezeti hatást, a foglalkoztatási hatást és az esélyegyenlőségek érvényesülését.

A pontozási rendszer legnagyobb súllyal a beruházás hatását vizsgálja, a fejlesztés indokoltságát a program operatív céljainak figyelembe vételével, a fejlesztés céljának korszerűségét, a fejlesztés kapcsolódását más projektekhez, a projekt eredményei fenntartásának további fejlesztés-igényét. Ezekre a szempontokra együttesen 30 pont adható.

A meliorációs beruházásokra nézve ezek az értékelési feltételek túlzottnak tűnnek, túlságosan elaprózottak. A pályázati feltételrendszer, illetve az értékelési rendszer nem illetve a tényleges súlyánál kisebb mértékben veszi figyelembe a hátrányos helyzetű területeket. A meliorációs munkáknak ezeken a területeken történő kiemelt támogatása hozzájárulna ezen területek növénytermesztési alkalmasságának javításához, kiemelten a KAT 20-asnak minősített területeken.

Kitekintés a következő időszakra

Az EMVA-rendelet a meliorációs tevékenységet a mezőgazdaság és az erdészet fejlesztéséhez és korszerűsítéséhez kapcsolódó infrastruktúra intézkedés keretein belül támogatja.

A meliorációs fejlesztések támogatása is jelentős cél, a támogatás fenntartása javasolt, de ez mindenképpen az adott gazdaság/gazdálkodó terveinek megfelelően, komplex egyéni program keretében.

